

— *Izvještaj o
provedbi Zakona
o suzbijanju
diskriminacije u
2011. godini*

[Centar za] **mirovne** [studije]

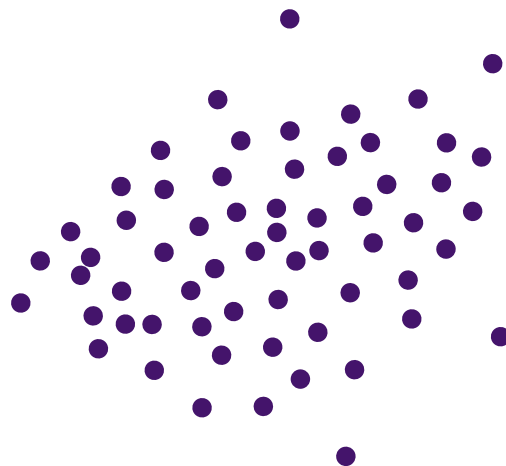
CENTAR ZA MIROVNE STUDIJE
ZAGREB, TRAVANJ 2012.

— *Izvještaj o
provedbi Zakona
o suzbijanju
diskriminacije u
2011. godini*

[Centar za **mirovne** studije]

**CENTAR ZA MIROVNE STUDIJE
ZAGREB, TRAVANJ 2012.**

IZDAVAČ

Centar za mirovne studije

ZA IZDAVAČA

Cvijeta Senta

UREDнице I LEKTORICE

Sara Lalić i Cvijeta Senta

AUTORICE

Sara Lalić

Sandra Benčić

Lucija Kuharić

PRIJEVOD

Dunja Opatić i Petra Tomašić

DIZAJN

kuna zlatica

TISAK

Sveučilišna tiskara d.o.o.

NAKLADA

1000

**CIP ZAPIS DOSTUPAN U RAČUNALNOME KATALOGU NACIONALNE I
SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE U ZAGREBU POD BROJEM 805680
ISBN 978-953-7729-13-4**

OVA PUBLIKACIJA NASTALA JE U SKLOPU PROVEDBE PROJEKTA
"JAČANJE ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA ZA UČINKOVITU
PROVEDBU I PRAĆENJE PROVEDBE ANTIDISKRIMINACIJSKE POLITIKE
U RH" FINANCIRANOG KROZ PROGRAM PRETPRISTUPNE POMOĆI EU
– IPA 2008 EUROPSKE UNIJE KOJEG PROVODI CENTAR ZA MIROVNE
STUDIJE. STAVOVI IZNESENI U NJOJ NE PRESTAVLJAJU SLUŽBENI
STAV EUROPSKE UNIJE VEĆ SU ISKLJUČIVO STAJALIŠTE AUTORICA.

Centar za mirovne studije /CMS/ je neprofitna udruga građana i građanki čija je misija promocija nenasilja, ljudskih prava i društvene promjene kroz kombinirane pristupe: istraživanja, obrazovanja, aktivizma i rada na javnim politikama.

CMS je izrastao iz različitih oblika izravne izgradnje mira u Zapadnoj Slavoniji (Volonterski projekt Pakrac, 1993. - 1997.), gdje se 1996. godine i začela ideja osnivanja CMS-a.

Centar za mirovne studije kao ključna područja važna za smanjenje neravnopravnih odnosa moći u društvu i aktivnu transformaciju sukoba vidi:

- Obrazovanje za mir, nenasilje i ljudska prava
- Zagovaranje mirovnog obrazovanja u sklopu formalnog obrazovnog sustava
- Stručne edukacije za primjenu standarda zaštite ljudskih prava i antidiskriminacijskih normi
- Transformacija tradicionalnih koncepata sigurnosnih politika prema konceptu ljudske sigurnosti
- Borba protiv ksenofobije i rasizma, te zagovaranje globalne ljudske solidarnosti kroz afirmaciju prava na azil i integraciju stranaca baziranu na načelima interkulturalizma
- Zagovaranje interkulturalizma i propitivanje tradicionalnog poimanja dominantnih identiteta
- Individualni rad sa žrtvama kršenja ljudskih prava, te njihovom osnaživanju
- Smanjenje ekonomsko-socijalne neravnopravnosti i isključenosti određenih društvenih skupina

Sadržaj

—1. UVOD	5	—7. PODACI DOBIVENI OD UREDA PUČKOG PRAVOBRANITELJA, UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA, UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM I UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU	37
—2. ZAKONODAVNI OKVIR ZA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ	8	7.1 Broj i struktura pritužbi građana/ki na diskriminaciju	38
2.1 Izvori antidiskriminacijskog prava do donošenja Zakona o suzbijanju diskriminacije	9	7.2 Dosadašnji rezultati postupanja pravobraniteljskih institucija po pritužbama ...	41
2.2 Zakon o suzbijanju diskriminacije kao novitet..	9	7.3 Preporuke Ureda pučkog pravobranitelja, Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i Ureda pravobraniteljice za djecu.....	41
—3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	12	—8. PODACI DOBIVENI IZ EVIDENCIJE I STATISTIČKIH PODATAKA O SUDSKIM PREDMETIMA VEZANIM ZA DISKRIMINACIJU MINISTARSTVA PRAVOSUĐA	43
—4. REZULTATI DOBIVENI OD ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA	15	8.1 Građanski predmeti	45
4.1 Aktivnosti organizacija civilnog društva u području suzbijanja diskriminacije	16	8.2 Prekršajni predmeti	46
4.2 Opći rezultati koji se odnose broj pritužbi na diskriminaciju zaprimljenih od strane organizacija civilnog društva	18	8.3 Kazneni predmeti.....	47
4.3 Struktura pritužbi na diskriminaciju koje su OCD zaprimile s obzirom na područja.....	19	—9. PREPORUKE ZA POBOLJŠANJE POLITIKA SUZBIJANJA DISKRIMINACIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ	48
4.4 Struktura pritužbi na diskriminaciju koje su OCD zaprimile s obzirom na osnove diskriminacije	20	9.1 Opće preporuke za politiku suzbijanja diskriminacije u Hrvatskoj	49
—5. OPIS POJEDINAČNIH PRITUŽBI NA DISKRIMINACIJU PRISTIGLIH ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA S PREPORUKAMA	22	9.2 Preporuke vezane za organizacije civilnog društva.....	49
5.1 Područje rada i radnih uvjeta.....	23	9.3 Preporuke vezane za pravobraniteljske institucije	50
5.2 Područje obrazovanja, znanosti i sporta	24	9.4 Preporuke vezane za praćenje sudskih predmeta na hrvatskim sudovima vezanih za diskriminaciju.....	50
5.3 Područje socijalne sigurnosti	26		
5.4 Područje pravosuđa i uprave	26		
5.5 Područje stanovanja	29		
5.6 Područje pristupa dobrima i uslugama te pružanju istih	31		
5.7 Područje članstva i djelovanjima u sindikatima, organizacija civilnog društva, političkim strankama ili bilo kojim drugim organizacijama .	31		
—6. ANALIZA PRIMJERA PROBLEMATIČNIH PRAKSI: DVA SLUČAJA DISKRIMINATORNOG POSTUPANJA U RH U 2011. GODINI	32		
6.1 Slučaj 1: Diskriminacija na osnovi spolne orijentacije - Split Pride	33		
6.2 Slučaj 2: Diskriminacija po etničkoj osnovi u području stambenog zbrinjavanja i rješavanja slučajeva neovlaštenih ulaganja u imovinu vlasnika kojima je imovina bila privremeno oduzeta Zakonom o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom	34		

•

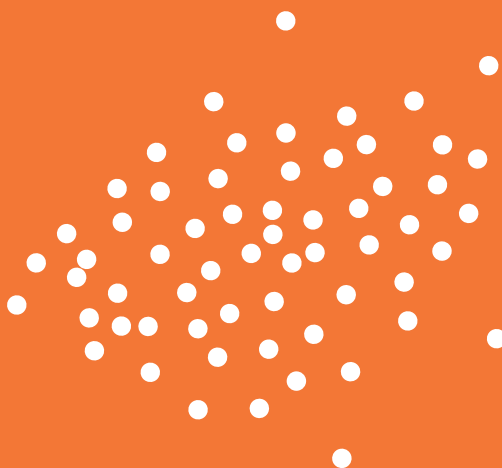
•

•

—1.

Uvod

AUTORICA — Sara Lalić

Dugo očekivani Zakon o suzbijanju diskriminacije¹ već je i prije donošenja bio predmet žustrih rasprava između raznih društvenih aktera. Nakon što je stupio na snagu 2009. godine, bilo je jasno da će za kvalitetnu implementaciju cjelokupne politike suzbijanja diskriminacije u Republici Hrvatskoj biti potrebno mnogo više od zakonodavnih rješenja koje ovaj Zakon nudi, te da će za kreiranje i provedbu ove politike biti potrebna predanost raznih društvenih aktera, kako izvršne vlasti i sudova, tako i organizacija civilnog društva.

Centar za mirovne studije prepoznao je važnost rada na politici suzbijanja diskriminacije te je kroz razne aktivnosti proteklih godina pokušao doprinijeti njenom razvoju. Izvještaj koji imate pred sobom jedna je od takvih aktivnosti, a nastao je u sklopu projekta *Jačanje civilnog društva za učinkovitu provedbu i praćenje provedbe antidiskriminacijskih politika u Hrvatskoj (Stronger civil society for efficient implementation and monitoring of anti-discrimination policies in Croatia)*, financiranom iz prve komponente IPA-e², Natječaja za dodjelu bespovratnih sredstava pod nazivom *Enhancing the capacities / roles of the CSOs in monitoring of the implementation of the EU Acquis in field of the comprehensive anti-discrimination strategy*, kojeg financira Europska Unija, a koji provodi Centar za mirovne studije u suradnji s Pravnim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatskim društvom za europsko pravo (CROSEL).

Jedna od aktivnosti koju Centar za mirovne studije provodi u okviru tog projekta, ali i ostalih aktivnosti u području suzbijanja diskriminacije je i praćenje provedbe politika suzbijanja diskriminacije od strane državnih tijela i organizacija civilnog društva. U provedbi takvih aktivnosti polazimo od pretpostavke kako kreiranje i kvalitetna implementacija te politike nije moguća ukoliko fenomen diskriminacije u hrvatskom društvu ne poznajemo dovoljno, te ukoliko nismo svjesni na koji se način razni akteri bore protiv pojava diskriminacije. Jedino nam, dakle, poznavanje trenutnog stanja može pomoći u daljnjem djelovanju na tom području.

U izvještaju o provedbi Zakona o suzbijanju diskriminacije u 2009. godini koji je objavljen u publikaciji *Kako suzbijati diskriminaciju? Izvještaj o praćenju provedbe Zakona o suzbijanju diskriminacije u Hrvatskoj za 2009. godinu i praksa Europskog suda za ljudska prava*³ pokušali smo ostvariti prvi korak u mapiranju

aktivnosti koje provode organizacije civilnog društva, pravobraniteljske institucije i sudovi u okviru politike suzbijanja diskriminacije te analizirati strukturu slučajeva diskriminacije sa kojima se te organizacije i institucije susreću. Ovaj je Izvještaj nastavak takvih napora te nudi uvid u to na koji se način (eventualno) provedba politike suzbijanja diskriminacije promijenila te je moguće i usporedbom tih dvaju izvještaja utvrditi da li je bilo ikakvih napredaka.

Međutim, jasno je da podaci iz ovog izvještaja ne obuhvaćaju sveukupnu problematiku pojavnosti diskriminacije u hrvatskom društvu. Iz rezultata ovog istraživanja nije vidljivo koliko je diskriminacija zaista raširena, tj. koliko je zaista slučajeva diskriminacije u hrvatskom društvu. Takve je podatke, naime, nemoguće pribaviti, budući da se ne prijavljuju svi slučajevi diskriminacije organizacijama civilnog društva niti državnim institucijama nadležnim za suzbijanje diskriminacije. Isto tako, budući da nisu sve organizacije pokrivena ovim istraživanjem, nije moguće ni odrediti koliki je ukupni broj slučajeva zaprimljenih od strane OCD-a. Ovo istraživanje stoga nema pretenziju da obuhvati kvantitativno sve pojave diskriminacije koje su nastale u 2011. godini, već samo one koje su određeni akteri prepoznali kao slučajeve koji potpadaju pod Zakon o suzbijanju diskriminacije. Unatoč tome smatramo da izvještaj jasno ocrta glavne tendencije na osnovu kojih se mogu graditi kvalitetne politike. Ovo je istraživanje usmjereno prvenstveno na provedbu Zakona o suzbijanju diskriminacije, no anti-diskriminacijska politika obuhvaća i druge dijelove zakonodavstva od kojih smo se nekih ovdje dotakli, ali ne u potpunosti. Primjer su, recimo, radni sporovi koji se vode po Zakonu o radu, dok je u stvarnosti nekima od njih diskriminacija prethodno pitanje. Isto tako, u slučaju obiteljskog nasilja, takvi se slučajevi ne vode prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije, ali su zasigurno rezultat općenito nejednakog položaja žena naspram muškaraca jer i službena statistika i istraživanja o prevalenciji nasilja u obitelji pokazuju da su u daleko najvećem broju slučajeva žene žrtve ovog oblika nasilja. U tom bi se smislu mogli smatrati diskriminacijom, a kao takve ih definiraju i određene institucije, te neki međunarodni i domaći pravni mehanizmi. Međutim, budući da obiteljsko nasilje nije predmet ZSD-a nego drugih propisa, ono u ovom izvještaju nije obrađeno.

Osim do sada navedenih nedostataka ovog istraživanja, postoje i drugi aspekti na koje se u ovom istraživanju nismo usmjerili. Jedan od takvih aspekata je medijsko izvještavanje o diskriminaciji, ali i izvještavanje medija koje je moguće diskriminatorno ili potiče na diskriminaciju.

Čini nam se, međutim, na temelju praćenja medija (CMS je tokom 2011. godine bio pretplaćen na medijsko praćenje pojma diskriminacija i srodnih pojmova), da su mediji ipak proteklih godina počeli iz-

- 1 Zakon o suzbijanju diskriminacije, NN 85/08
- 2 Instrument for Preaccession Assistance (Instrument pretpristupne pomoći Europske unije)
- 3 Novak, J. (ur.), *Kako suzbijati diskriminaciju - Izvještaj o praćenju provedbe Zakona o suzbijanju diskriminacije u Hrvatskoj za 2009. godinu i praksa Europskog suda za ljudska prava*, Centar za mirovne studije, Zagreb, 2010.

vještavati više o diskriminaciji kao pojavi nego što je to do tada bio slučaj. Zamjetno je, međutim, da je velik dio takvih napisa usmjeren na određene javne događaje organizacija civilnog društva koje se bave diskriminacijom kao i reakcija organizacija civilnog društva na određene pojave diskriminacije. Jedan od takvih primjera je sigurno i slučaj u kojem je krajem 2010. godine na internet stranici www.zupnik.blog.hr objavljen niz članaka kastavskog svećenika Franje Jurčevića u kojima osobe LGBT orijentacije naziva bolesnima, perverznim, besramnim jadnicima, osobama bolesnih usmjerenja, nenormalnima i nastranim osobama. Centar za mirovne studije je u suradnji s partnerskim organizacijama (Domino – Queer Zagreb, Zagreb Pride i Lezbijska organizacija Rijeka – LORI) temeljem tih izjava podigao udružnu tužbu prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije na Županijskom sudu u Rijeci koja je rezultirala presudom kojom se usvaja tužbeni zahtjev. Taj slučaj, a zasigurno i tužbe istih organizacija podignute protiv izvršnog predsjednika nogometnog kluba Dinamo Zdravka Mamića i predsjednika Hrvatskog nogometnog saveza Vlatka Markovića podigle su veliku buru u medijima i dovele problem diskriminacije u javni prostor više nego što je to bio slučaj ranije.

Međutim, primjera kvalitetnog istraživačkog novinarstva na temu diskriminacije je zabrinjavajuće malo. Kao primjer kvalitetnog izvještavanja zasigurno je članak objavljen u Jutarnjem listu od 19. studenoga 2011. godine, naslova “Diskriminacija u Hrvata: “Mersiha? Žao mi je, stan je iznajmljen!” autorice Barbare Matejčić. Autorica je zajedno s još dvije djevojke, Romkinjom i Muslimankom tražila stan za najam. Razgovarale su sa 100 stanodavaca i svi su njoj, Hrvatima, htjeli iznajmiti stan dok Mersihu i Dilfu većina nije htjela. Nadamo se da će s vremenom ovakvih pozitivnih primjera istraživačkog novinarstva biti više i da će mediji biti odgovorniji u izvještavanju vezanom za ranjive skupine u društvu a manje da će se prenosti vijesti na senzacionalistički način ukorjenjujući predrasude o određenim društvenim skupinama koje u konačnici vode do diskriminacije.

Kako bismo ipak prikazali najznačajnije slučajeve diskriminatornog ponašanja prema određenim društvenim skupinama u 2011. godine bez obzira na to da li su ili nisu bili procesuirani prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije, te da li su ih organizacije ispitanice obuhvaćene ovim istraživanjem prijavile, uz analizu provedbe Zakona o suzbijanju diskriminacije od strane organizacija civilnog društva, sudova i pravobraniteljstava, analizirale smo i dva slučaja za koja smatramo da najbolje ilustriraju stavove društva i institucija prema određenim društvenim skupinama i predstavljaju diskriminaciju izazvanu dugotrajnim predrasudama i stereotipima protiv kojih se trebamo boriti i izvanpravnim i pravnim sredstvima.

Željeli bismo zahvaliti svima koji su bili uključeni u ovo istraživanje. U prvom redu, želimo zahvaliti Suzani Kunac koja je razvila dizajn ovog istraživanja te time uvelike doprinijela realizaciji ovog izvještaja. Isto tako, zahvalni smo organizacijama civilnog društva koje su s nama razmijenile informacije o svom radu u području suzbijanja diskriminacije ispunjavajući upitnik ili protokol koji smo im poslali. Nadalje, zahvaljujemo Uredu pučkog pravobranitelja, Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i Uredu pravobraniteljice za djecu, kao i Ministarstvu pravosuđa na dostavljenim podacima.

Nadamo se da će ovaj izvještaj doprinijeti osvještavanju građana/ki o problemu diskriminacije u društvu, da će podaci iz izvještaja biti koristan izvor informacija i motivacija za neka nova istraživanja, te da će, u prvom pogledu, poslužiti kreatorima i provoditeljima politika suzbijanja diskriminacije, kako državnim tijelima, tako i organizacijama civilnog društva kao orijentir u implementaciji ovih politika i mogućem razvoju nekih novih, uspješnijih, politika.

—2.

Zakonodavni okvir za zaštitu od diskriminacije u Republici Hrvatskoj⁴

⁴ Ovo je poglavlje sastavljeno kao skraćena verzija tekstova iz sljedeće dvije publikacije: Šimonović Einwalter, T. (ur.), *Vodič uz Zakon o suzbijanju diskriminacije*, Ured za ljudska prava Vlade Republike Hrvatske, Zagreb, 2009. i Novak, J. (ur.), *Kako suzbijati diskriminaciju - Izveštaj o praćenju provedbe Zakona o suzbijanju diskriminacije u Hrvatskoj za 2009. godinu i praksa Europskog suda za ljudska prava*, Centar za mirovne studije, Zagreb, 2010. Za detaljnije informacije o antidiskriminacijskom zakonodavstvu u RH, konzultirajte te dvije publikacije.

2.1

Izvori antidiskriminacijskog prava do donošenja Zakona o suzbijanju diskriminacije

I prije donošenja Zakona o suzbijanju diskriminacije u hrvatskom pravnom sustavu postojale su odredbe o zabrani i sankcioniranju diskriminacije koje možemo podijeliti na zakonske odredbe nacionalnog zakonodavstva i odredbe koje proizlaze iz međunarodnih ugovora koji su dio unutarnjeg prava RH i po snazi iznad zakona.

A) Sljedeći zakoni u RH sadrže antidiskriminacijske odredbe:

- Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina
- Zakon o radu
- Zakon o ravnopravnosti spolova
- Zakon o istospolnim zajednicama
- Zakon o državnim službenicima
- Kazneni zakon

B) Sljedeći međunarodni ugovori koji su na snazi u RH sadrže antidiskriminacijske odredbe:

Dokumenti UN-a	Dokumenti Vijeća Europe	Europsko pravo
<ul style="list-style-type: none">– Opća deklaracija o ljudskim pravima– Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima– Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima– Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena– Konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije– Konvencija protiv torture i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja– Konvencija o pravima djeteta– Konvencija o pravima osoba s invaliditetom– Konvencija Međunarodne organizacije rada (br. 100) o jednakosti plaća radnika i radnica za rad jednake vrijednosti– Konvencija Međunarodne organizacije rada (br. 111) o zabrani diskriminacije u zvanju i zapošljavanju	<ul style="list-style-type: none">– Konvencija (ETS br. 5) za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda– Europska povelja (ETS br. 148) o regionalnim ili manjinskim jezicima– Okvirna konvencija (ETS br. 157) za zaštitu nacionalnih manjina– Konvencija o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine: Konvencija o ljudskim pravima i biomedicini (ETS br. 164)	<ul style="list-style-type: none">– Direktiva Vijeća 2000/43/EZ od 29. lipnja 2000. o primjeni načela jednakog postupanja prema osobama neovisno o rasnom ili etničkom podrijetlu– Direktiva Vijeća 2000/78/EC od 27. studenog 2000. o općem okviru za jednako postupanje pri zapošljavanju i odabiru zvanja – odnosi se na dob, invaliditet, spolnu orijentaciju i vjeru

Uz navedene izvore europskog prava potrebno je pratiti i praksu Europskog suda pravde u Luksemburgu kako bi se naša sudska praksa, odnosno tumačenja određenih pojmova i prepoznavanje diskriminacije uskladilo u potpunosti s europskom pravnom stečevinom.

2.2

Zakon o suzbijanju diskriminacije kao novitet

Zakon o suzbijanju diskriminacije (ZSD) uvodi u domaće antidiskriminacijsko pravo nekoliko važnih noviteta u materijalnopravnom i procesnopravnom smislu. U prvom redu ZSD ima puno širu listu **osnova**

diskriminacije nego pozitivno europsko pravo⁵, čak 17 diskriminacijskih osnova: *rasa ili etnička pripadnost ili boja kože, spol, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovno stanje, članstvo u sindikatu, obrazovanje, društveni položaj, bračni ili obiteljski status, dob, zdravstveno stanje, invaliditet, genetsko nasljeđe, rodni identitet i izražavanje, spolna orijentacija*. Usprkos vrlo širokoj listi osnova velik broj organizacija civilnog društva,

⁵ Antidiskriminacijske direktive EU raspoznaju 6 osnova diskriminacije: spol – što uključuje i rodni identitet i izražavanje, rasno ili etničko podrijetlo, invaliditet, seksualna orijentacija, vjersko uvjerenje i dob

stručnjaka/kinja i drugih aktera smatraju da lista osnova treba biti otvorena kako bi sudovi kroz praksu mogli prepoznavati i one diskriminacijske osnove koje nisu bile prepoznate u trenutku kada je zakonodavac stvarao ZSD.

Regulatorna područja u kojima će se sudovi u RH morati usklađivati s odlukama Europskog suda pravde (ESP) su područje **radnih odnosa** i diskriminacija na osnovu rase ili etniciteta, spola, seksualne orijentacije, dobi, invaliditeta i vjerskih uvjerenja, kada se radi o socijalnim i tržišnim odnosima ali samo u slučaju diskriminacije na osnovi rase ili etniciteta i spola, kada se radi o obrazovanju - samo u slučaju diskriminacije na osnovi rase ili etniciteta. U svim ostalim slučajevima, hrvatski sudovi moraju poštivati odluke Europskog suda pravde samo ako se radi o tržišnim uslugama (diskriminacija po rasi/eticitetu i spolu vezana uz zdravstvenu zaštitu, sport, stanovanje i javno informiranje), a za sve ostalo je pravovaljan ZSD, koji se primjenjuje samostalno i neovisno od ESP.

Oblici diskriminacije koje prepoznaje ZSD su **izravna i neizravna diskriminacija, seksualno (spolno) uznemiravanje, uznemiravanje, propuštanje razumne prilagodbe, poticanje na diskriminaciju i segregaciju**. ZSD dodatno proširuje europske direktive uvodeći pojmove: **višestruke diskriminacije** (*multiple discrimination*), **diskriminacije temeljem povezanosti i diskriminacije temeljem pogrešne predodžbe**. Posebno je značajno da naš ZSD prepoznaje i dodatne instrumente kao podršku suzbijanju diskriminacije: **viktimizaciju i teži (kvalifikatorni) oblik diskriminacije**. Zaštita od viktimizacije podrazumijeva da to jamstvo uživaju i oni koji nisu direktno žrtve diskriminacije kao što su svjedoci diskriminacije, osobe koje su žrtvi pružile određenu vrstu podrške te one koje su žrtvu savjetovale o njenim pravima i mogućim oblicima zaštite; **ova odredba ZSD-a je osobito značajna u svjetlu borbe za zaštitu prava zviždača i boraca za ljudska prava**. Težim oblicima diskriminacije smatraju se: višestruka diskriminacija, ponovljena diskriminacija i produljena diskriminacija.

U procesnopravnom smislu i smislu provedbe antidiskriminacijske politike ZSD uvodi sljedeće novitete u odnosu na ostale zakone koji sadrže antidiskriminacijske odredbe: uvodi posebne antidiskriminacijske tužbe i udružnu tužbu, ima posebne odredbe o teretu dokazivanja (prebacivanje tereta dokazivanja na tuženoga pod određenim uvjetima⁶), sadrži institut umje-

šača, sadrži prekršajne odredbe za sankcioniranje ponašanja suprotna odredbama ovog zakona, te uvodi središnje tijelo nadležno za suzbijanje diskriminacije - Ured pučkog pravobranitelja. Novosti u odnosu na prijašnju hrvatsku sudsku praksu su široke postupkovne mogućnosti sudjelovanja organizacija civilnog društva u antidiskriminacijskim sudskim postupcima (bilo kao umještači ili kao podnositelji udružne tužbe), kao i odredbe o teretu dokazivanja. Udružna tužba je najdalekosežniji primjer sudske tužbe u javnom interesu u hrvatskom pravu.

VRSTE INDIVIDUALNE SUDSKE ZAŠTITE PRAVA NA JEDNAKO POSTUPANJE SU:

A) incidentalna antidiskriminacijska zaštita: podnošenje tužbe u kojoj će se tražiti zaštita subjektivnog prava (npr. prava iz radnog ili obveznog odnosa), a pritom se pozivati da je do povrede prava došlo zbog diskriminacije te

B) posebna individualna antidiskriminacijska tužba: podnošenje tužbe u kojoj će se tražiti da se o diskriminaciji odluči kao o glavnom pitanju.

Osim individualne sudske zaštite u kojima organizacije civilnog društva mogu sudjelovati kao umještači (pod određenim uvjetima), ZSD uvodi i kolektivnu antidiskriminacijsku sudsku zaštitu kroz institut **udružne tužbe**. Udružna antidiskriminacijska tužba očituje se u mogućnosti da sudski postupak u svojstvu stranke pokreću osobe i organizacije koje same ne tvrde da su žrtve povrede prava, već postupak vode u ime zaštite prava skupine ili klase poimenično neidentificiranih osoba. Pokretači postupka mogu biti samo "udruge, tijela, ustanove ili druge organizacije" koje su osnovane u skladu sa zakonom, a imaju opravdani interes za zaštitu kolektivnih interesa određene grupe ili se u sklopu svoje djelatnosti bave zaštitom prava na jednako postupanje. S obzirom da su u ovom slučaju podnositelji tužbe udruge ili tijela, time imaju status stranke i ne ovise o pristanku potencijalnih žrtava, no moraju dokazati sa stupnjem vjerojatnosti da je sporno postupanje tuženika moglo diskriminirati veći broj osoba koje pretežno pripadaju određenoj skupini, koja se po prirodi stvari može povezati s nekom od razlikovnih osobina. Zahtjevi koji se postavljaju u udružnoj antidiskriminacijskoj tužbi većim su dijelom jednaki zahtjevima koji se mogu tražiti i u individualnom postupku, osim što se ne može tražiti naknada štete. Za udružne tužbe nadležan je županijski sud, a propisano mjesto suda je ono nadležno za tuženika,

6 Odredba o okretanju tereta dokazivanja – stranka koja se poziva na diskriminaciju nije ju dužna dokazati sa stupnjem sigurnosti, već je dostatno da "učini vjerojatnim da je do diskriminacije došlo". Ako se taj uvjet ispuni, tuženik je dužan dokazivati da diskriminacije nema / nije bilo. Ukoliko se ne dokaže sa stupnjem sigurnosti da diskriminacije nema, tijelo koje

vodi postupak dužno je uzeti da je pravo na jednako postupanje povrijeđeno. Ukoliko se ne dokaže da je stavljanje u nepovoljniji položaj motivirano drugim, a ne nedopuštenim diskriminacijskim razlozima, u odluci će trebati počiti od toga da je diskriminacija dokazana.

suda mjesta na kojem je počinjena radnja diskriminacije ili Županijskog suda u Zagrebu. U pogledu drugih pitanja, poput izricanja privremenih mjera, oduzimanja odgodivog učinka žalbi, tereta dokazivanja, revizije i sl., vrijede jednaka pravila kao i za individualnu antidiskriminacijsku tužbu.

Doseg ZDS-a određen je člankom 8. koji kaže da se on primjenjuje na sva državna tijela, sve fizičke i pravne osobe i u svim područjima društvenog života. S obzirom da je tako široko postavljen, omogućavaju se i razna tumačenja.

Člankom 9. predviđa se niz iznimaka od primjene ZDS-a. Najveći broj iznimaka ZSD je preuzeo iz direktiva Europske unije, a u takve iznimke ulaze:

- iznimka nepatvorenog radnog odnosa: smisao je dopustiti poslodavcima da u svom izboru za određeno radno mjesto ili posao daju prednost pripadnicima određene društvene skupine ako je njihova pripadnost neophodna za obavljanje konkretnog posla
- iznimka radi zaštite zdravlja i javne sigurnosti: kad je takvo postupanje određeno zakonom u cilju očuvanja zdravlja i prevencije kaznenih i prekršajnih djela, te kada su upotrijebljena sredstva primjerena i nužna cilju koji se želi postići
- iznimka radi zaštite vjerskog etosa i religijskih zajednica: svrha je omogućiti vjerskim organizacijama i s njima povezanim udrugama da zapošljavaju ili primaju osobe koje dijele njihovo vjersko uvjerenje
- iznimka u pogledu osiguravajućih usluga: svrha je omogućiti osiguravajućim društvima da pri utvrđivanju određene vrste rizika, kao što je podložnost bolesti, opasnost od prometne nezgode ili smrtnog slučaja, u obzir uzimaju statističke podatke koji se odnose samo na pripadnike jednog spola ili određene dobne skupine
- iznimke vezane uz postupanje na temelju dobi u raznim odnosima: poslodavac može odrediti najnižu dob, profesionalno iskustvo ili stupanj obrazovanja kao uvjet za stjecanje bilo koje pogodnosti u radnom odnosu, uključujući i samo zapošljavanje
- mjere pozitivnog djelovanja: pozitivne mjere su sve one, uključujući i one koje koriste neki zakonom zabranjeni kriterij razlikovanja, koje na određeni način ciljaju ukloniti prepreke jednakom sudjelovanju pripadnika/ica onih skupina koje u društvu imaju podređeni položaj

S obzirom na širinu zakonske osnove, pri donošenju odluka bilo bi dobro navoditi se praksom Europskog suda za ljudska prava ili Europskim sudom pravde.

Osim navedenih iznimaka tipičnih i za europsko pravo, postoji i nekoliko iznimaka specifičnih za ZSD:

- pogodovanje trudnicama, djeci, mladima, starijim osobama, osobama s pravnom obavezom uzdržavanja koje redovito ispunjavaju obavezu uzdržavanja i osoba s invaliditetom u cilju njihove zaštite kada je takvo postupanje temeljeno na odredbama zakona, podzakonskog akta, programa i mjera
- na temelju državljanstva prema posebnim propisima
- osiguravanje da se na posebno osjetljive položaje mogu primjerice zaposliti samo državljani RH
- stavljanje u nepovoljan položaj pri uređivanju prava i obveze iz obiteljskog odnosa kada je to određeno zakonom, a u svrhu zaštite prava i interesa djece ako je ona opravdana legitimnom svrhom, zaštitom javnog morala ili pogodovanju braka u skladu s odredbama Obiteljskog zakona

Upravo zbog vrlo široko postavljenih iznimaka, od kojih se neke mogu smatrati gotovo apsolutnima, organizacije civilnog društva traže da se navedene iznimke ograniče samo na specifične situacije kada je to opravdano, te da se neke od njih i ukinu.

—3.

Metodologija istraživanja

AUTORICA — Sara Lalić

Metodologija za ovaj izvještaj je sastavljena za potrebe istraživanja politika suzbijanja diskriminacije u 2009. godini koju je Centar za mirovne studije objavio 2010. godine u publikaciji *Kako suzbijati diskriminaciju? Izvještaj o praćenju provedbe Zakona o suzbijanju diskriminacije u Hrvatskoj za 2009. godinu i praksa Europskog suda za ljudska prava* te je naknadno dodatno prilagođena potrebama ovogodišnjeg istraživanja.⁷

Cilj istraživanja je praćenje uspješnosti provedbe antidiskriminacijske politike u Hrvatskoj i mapiranje aktivnosti institucija i organizacija civilnog društva u svrhu unapređenja postojećih i kreiranja budućih antidiskriminacijskih politika, te podizanja kapaciteta organizacija civilnog društva za aktivno sudjelovanje u borbi protiv diskriminacije.

ISTRAŽIVANJE IMA SLJEDEĆE SPECIFIČNE CILJEVE:

- Utvrditi broj i strukturu slučajeva diskriminacije pristiglih organizacijama civilnog društva s obzirom na područja društvenog života⁸ i osnove diskriminacije
- Utvrditi strukturu i zastupljenost pojedinih aktivnosti organizacija civilnog društva u području suzbijanja diskriminacije
- Utvrditi broj i strukturu pritužbi na diskriminaciju pristiglih Uredu pučkog pravobranitelja, Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i Uredu pravobraniteljice za djecu
- Utvrditi model rada Ureda pučkog pravobranitelja, Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i

⁷ Metodologiju istraživanja za publikaciju *Kako suzbijati diskriminaciju? Izvještaj o praćenju provedbe Zakona o suzbijanju diskriminacije u Hrvatskoj za 2009. godinu i praksa Europskog suda za ljudska prava* dizajnirala je Suzana Kunac, kojoj se ovim putem zahvaljujemo. Za potrebe ovog istraživanja neznatno ga je modificirala Sara Lalić, autorica ovog teksta.

⁸ Područja društvenog života na koja se osobito odnosi zabrana diskriminacije su područje:

1. rada i radnih uvjeta; mogućnosti obavljanja samostalne ili nesamostalne djelatnosti, uključujući kriterije za odabir i uvjete pri zapošljavanju te napredovanju; pristup svim vrstama profesionalnog usmjerenja, stručnog osposobljavanja i usavršavanja te prekvalifikacije,
2. obrazovanja, znanosti i športa,
3. socijalne sigurnosti, uključujući i područje socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja te osiguranja za slučaj nezaposlenosti,
4. zdravstvene zaštite,
5. pravosuđa i uprave,
6. stanovanja,
7. javnog informiranja i medija,
8. pristupa dobrima i uslugama te pružanju istih,
9. članstva i djelovanja u sindikatima, organizacijama civilnoga društva, političkim strankama ili bilo kojim drugim organizacijama,
10. sudjelovanja u kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu.

Ureda pravobraniteljice za djecu s naglaskom na njihovu međusobnu suradnju, suradnju s organizacijama civilnog društva te s drugim državnim tijelima

- Utvrditi strukturu i broj slučajeva procesuiranih prema ZSD na hrvatskim sudovima

S obzirom na navedene specifične ciljeve, ovo je istraživanje imalo nekoliko ciljnih skupina, tj. nekoliko grupa ispitanika: organizacije civilnog društva (OCD), Ured pučkog pravobranitelja i posebnih pravobraniteljskih institucija, te Ministarstvo pravosuđa koje je dostavilo evidenciju o slučajevima procesuiranih prema ZSD na hrvatskim sudovima.

INSTRUMENTARIJ ISTRAŽIVANJA OBUHVAĆAO JE SLJEDEĆE:

- Upitnik o aktivnostima organizacija civilnog društva u području suzbijanja diskriminacije i prijavama diskriminacije koje su OCD zaprimile u 2011. godini
- Protokol za opis pojedinačnih slučajeva diskriminacije u 2011. godini s preporukama organizacija civilnog društva u pogledu bolje primjene ZSD-e, reakcija nadležnih institucija i OCD-a
- Upitnik o pritužbama na diskriminaciju Uredu pučkog pravobranitelja, Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i Uredu pravobraniteljice za djecu u 2011. godini
- Evidencija i statistika Ministarstva pravosuđa o sudskim predmetima procesuiranih prema ZSD-e iz 2011. godine

Upitnik o aktivnostima organizacija civilnog društva u području suzbijanja diskriminacije i slučajevima diskriminacije koje su OCD zaprimile u 2011. godini bio je namijenjen široj skupini organizacija civilnog društva koje su uvrštene u uzorak od 64 organizacije kojima je elektroničkom poštom poslan Upitnik. **Organizacije su izabrane po jednom od četiri kriterija:**

1. Organizacije koje su navedene kao suradnice na projektu *IPA - Jačanje civilnog društva za efikasnu primjenu i praćenje anti-diskriminacijskih politika u Hrvatskoj (Stronger civil society for efficient implementation and monitoring of anti-discrimination policies in Croatia)* koji provodi Centar za mirovne studije u suradnji s Pravnim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu i CROSEL-om
2. Organizacije koje su surađivale s CMS-om ili sudjelovale u aktivnostima koje je CMS organizirao u području suzbijanja diskriminacije, a ne pripadaju prethodno navedenoj kategoriji organizacija
3. Organizacije koje su sudjelovale u istraživanju provedenom 2010. godine i ostale organizacije prepoznate u radu na području suzbijanja diskriminacije a koje ne pripadaju prethodno navedenim kategorijama organizacija
4. Organizacije koje su registrirane za pružanje besplatne pravne pomoći a ne pripadaju prethodno navedenim kategorijama organizacija.

Istraživanju se odazvalo ukupno 20 organizacija, jedna ustanova (Centar za ljudska prava) i jedna koalicija organizacija (Centar za LGBT ravnopravnost koju čine Zagreb Pride, Lezbijska organizacija Rijeka LORI i Domino - Queer Zagreb). Upitnik o aktivnostima OCD-a u području suzbijanja diskriminacije i slučajevima diskriminacije koje su OCD zaprimile u 2011. godini ispunili su: Amnesty International Hrvatske, BaBe! Budi aktivna. Budi emancipiran., Centar za LGBT ravnopravnost (Zagreb Pride, LORI, Domino - Queer Zagreb), Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI), Centar za građanske inicijative Poreč, Centar za ljudska prava, Centar za mirovne studije, Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću, Hrvatska udruga gluhoslijepih Dodir, GONG, Građanski odbor za ljudska prava, Hrvatska udruga liječenih i oboljelih od Hepatitisa “Hepatos”, Kuća ljudskih prava, Udruga za zaštitu ljudskih prava i sloboda HOMO, Hrvatski pravni centar, Sjaj – Udruga za društvenu afirmaciju osoba s duševnim smetnjama, Udruga “Hoću kući”, Udruga žena Vukovar, Udruga za promicanje istih mogućnosti (UPIM), Udruga za samozastupanje i Ženska udruga “IZVOR”.

Protokol o pojedinačnim slučajevima diskriminacije s preporukama organizacija civilnog društva poslan je elektroničkom poštom prema deset organizacija koje su ispunile upitnik. Te su organizacije bile izabrane po sljedeća dva kriterija: (1) prema broju pritužbi koje su zaprimile u 2011. godini i (2) s obzirom na osnove diskriminacije i ciljne grupe kojima se bave u kontekstu politika suzbijanja diskriminacije. Protokole je ispuniло sedam organizacija i to: BaBe! Budi aktivna. Budi emancipiran., Centar za LGBT ravnopravnost (Zagreb Pride, LORI, Domino - Queer Zagreb), Centar za mirovne studije, Sjaj – Udruga za društvenu afirmaciju osoba s duševnim smetnjama, Udruga za promicanje istih mogućnosti (UPIM), Udruga za samozastupanje i Ženska udruga “IZVOR”. Svrha ovih protokola je da, osim kvantitativnih podataka o slučajevima koje su zaprimile organizacije civilnog društva, ovaj izvještaj sadrži i ogledne primjere kršenja prava na slobodu od diskriminacije te na taj način približi probleme s kojima se susreću žrtve diskriminacije čitateljima. U protokolima koje su organizacije dostavile opisano je sveukupno 18 slučajeva diskriminacije.

Upitnik za urede pravobranitelja/ica temeljem Zakona o suzbijanju diskriminacije poslan je elektroničkom poštom Uredu pučkog pravobranitelja kao, prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije, središnjem tijelu nadležnom za suzbijanje diskriminacije te Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i Uredu pravobraniteljice za djecu koje se bave određenim specifičnim osnovama diskriminacije iz Zakona. Sva su četiri ureda odgovorila na upitnik.

Ministarstvo pravosuđa je u ožujku 2012. godine s malim zakašnjenjem u odnosu na rok iz Zakona o pravu na pristup informacijama dostavilo tablice u kojima je sadržana **evidencija kaznenih, građanskih i prekršajnih sudskih predmeta vezanih za diskriminaciju.**

—4.

Rezultati dobiveni od organizacija civilnog društva

AUTORICA — Sara Lalić

Kao što smo naglasili u dijelu ove publikacije u kojem se obrazlaže metodologija istraživanja koje smo proveli, od 64 organizacije kojima je poslan Upitnik o aktivnostima organizacija civilnog društva u području suzbijanja diskriminacije i slučajevima diskriminacije koje su OCD zaprimile, 20 organizacija, 1 ustanova (Centar za ljudska prava) i jedna koalicija udruga (Centar za LGBT ravnopravnost – Zagreb Pride, LORI, Domino - Queer Zagreb) su odgovorile na upitnik. Radi se, dakle, o više od trećine organizacija kojima je poziv upućen tj. o približno 35% organizacija koje su kontaktirane. Kvantitativni podaci koji slijede u ovom izvještaju odnose se samo na navedene 22 ispitanice, te ćemo se, radi jednostavnosti, koristiti terminima organizacije civilnog društva, OCD, udruge itd. kako bi smo se referirali na te navedene 22 organizacije.

Što se tiče regionalne zastupljenosti organizacija koje su pristupile istraživanju, vidljivo je da je više od polovice organizacija smješteno u Zagrebu, čak 15 od navedene 22 organizacije. Isto tako, većina organizacija djeluje nacionalno, tj. svoje aktivnosti usmjerava na više područja unutar Republike Hrvatske, kako se izjasnilo 12 organizacija. Međutim, u istraživanje su bile uključene i organizacije koje djeluju lokalno, te su na taj način u istraživanju bile zastupljene i organizacije koje djeluju u sljedećim županijama: Istarska županija (2 organizacije), Ličko-senjska županija (1 organizacija), Primorsko-goranska županija (1 organizacija), Osječko-baranjska županija (2 organizacije), Splitsko-dalmatinska županija (2 organizacije) i Vukovarsko-srijemska županija (2 organizacije). Geografska struktura ovih organizacija ne predstavlja uzorak u kojem se može mnogo zaključivati o strukturi diskriminacije s obzirom na geografska područja. Međutim, vidljivo je da osnovne regije RH jesu zastupljene, te ipak do neke mjere daju uvid u ono što se događa na lokalnoj/županijskoj razini.

4.1

Aktivnosti organizacija civilnog društva u području suzbijanja diskriminacije

Prema upitnicima koje su ispunile 22 organizacije, djelovanje ovih organizacija u području suzbijanja diskriminacije je raznovrsno. Nije začuđujuće da je samo jedna organizacija odgovorila da ne radi ništa konkretno vezano za implementaciju antidiskriminacijske politike, s obzirom na unaprijed oblikovani uzorak organizacija ispitanica kao i na činjenicu da su organizacije samim svojim odazivanjem na istraživanje iskazale interes za navedenu temu te stav da ovom istraživanju svojim iskustvom mogu doprinijeti. Upitnikom se željelo ispitati koje su vrste aktivnosti OCD-a u području suzbijanja diskriminacije najučestalije, a koje pak najmanje zastupljene kako bismo mogli detektirati područja djelovanja u kojima je potrebno do-

datno jačati kapacitete udruga za promociju, pomoć u provedbi i praćenju uspješnosti provedbe Zakona o suzbijanju diskriminacije. Vrste aktivnosti čija se zastupljenost u radu OCD-a ispitivala su:

- A) zaprimanje pojedinačnih slučajeva diskriminacije i osiguravanje građanima/kama besplatne pravne pomoći
- B) upućivanje/prosljeđivanje zaprimljenih slučajeva na druge relevantne institucije: posebna pravobraniteljstva i/ili pučkog pravobranitelja
- C) uključivanje u rješavanje zaprimljenih slučajeva u ulozu umještača na strani tužitelja/ice
- D) podizanje udruženih tužbi za zaštitu od diskriminacije
- E) praćenje provedbe antidiskriminacijske politike uključujući i rad pučkog pravobranitelja, sudova, udruga
- F) rad na povećanju informiranosti građana o postojanju Zakona o suzbijanju diskriminacije i tijelima nadležnima za provedbu antidiskriminacijske politike

Dodatne opcije ponuđene u upitniku bile su: *ne radimo ništa konkretno vezano za implementaciju antidiskriminacijske politike* i opcija *radimo neke druge vrste aktivnosti*. Najviše organizacija civilnog društva, **sveukupno 15, konstatiralo je da primljene slučajeve upućuje na druge relevantne institucije (pravobraniteljice, pučkog pravobranitelja)**, što se može objasniti kroz nekoliko faktora koji se nužno međusobno ne isključuju; u prvom redu ovaj nas podatak navodi na zaključak da su udruge prepoznale Ured pučkog pravobranitelja i posebna pravobraniteljstva kao institucije koje imaju i ovlasti i kapacitete, te značajan utjecaj u rješavanju pritužbi na diskriminaciju na odgovarajući način. Nadalje, ovaj podatak, te podatak da samo 10 od 22 udruge ispitanice zaprima pojedinačne slučajeve diskriminacije i osigurava građanima/kama besplatnu pravnu pomoć pokazuje da većina organizacija nema dostatne ljudske i financijske resurse za pružanje kontinuirane pravne pomoći bilo primarne (koju mogu pružati i izravno), ili sekundarne kroz angažiranje odvjetnika.⁹

Velik broj organizacija se bavi **praćenjem (monitoringom) provedbe antidiskriminacijske politike, sveukupno 14 od 22 organizacije** koje su odgovorile na upitnik, a jednako toliko organizacija je odgovorilo da

⁹ Članak 4. stavak 2. Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći: "Primarna pravna pomoć obuhvaća: pravni savjet, sastavljanje podnesaka pred javnopravnim tijelima, zastupanje u postupcima pred javnopravnim tijelima, pravnu pomoć u mirnom izvansudskom rješavanju spora." Članak 4. Stavak 3. Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći: "Sekundarna pravna pomoć obuhvaća: pravni savjet, sastavljanje podnesaka u sudskim postupcima, zastupanje u sudskim postupcima, pravnu pomoć u mirnom rješavanju spora."

rade na **povećanju informiranosti građana/ki o postojanju Zakona o suzbijanju diskriminacije i tijelima nadležnima za provedbu antidiskriminacijske politike**. Jasno je dakle, da je promocija antidiskriminacijskog zakonodavnog okvira i novih mehanizama za borbu protiv diskriminacije, te praćenje uspješnosti provedbe tog zakonodavstva ključni fokus djelovanja OCD-a u ovim prvim godinama primjene ZSD.

Kao što je već navedeno, nešto manje organizacija, **sveukupno 10** od onih koje su se izjasnile da rade na nekom obliku provedbe ZSD, **zaprimalju pojedinačne slučajeve diskriminacije i osiguravaju građanima/kama besplatnu pravnu pomoć**. To pokazuje da je ovaj, za građane/ke vrlo često najkonkretniji i najvažniji oblik podrške u borbi protiv diskriminacije nedovoljno zastupljen među aktivnostima OCD-a zbog, kako je već naglašeno neadekvatnog, Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći i nedostatka drugih mehanizama financiranja pravne pomoći u udrugama.

Zabrinjavajuće je da vrlo malo organizacija koristi institut umješaka, te mogućnost podnošenja udružnih tužbi. Svega tri organizacije ispitanice imale su iskustva kao umješaci na strani tužitelja/ice u predmetima procesuiranim prema ZSD, te od tih organizacija, dvije organizacije su podigle i udružne tužbe za suzbijanje diskriminacije. Iz toga je vidljivo da udruge ne koriste dovoljno ove relativno nove pravne mogućnosti predviđene u Zakonu o suzbijanju diskriminacije, te da treba dodatno raditi na edukaciji i ohrabriranju organizacija da koriste ove mehanizme.

Osim aktivnosti koje su bile ponuđene organizacijama u upitniku, organizacije su se izjasnile i da se bave nekim drugim aktivnostima u području suzbijanja diskriminacije koje možemo podvesti pod sljedeće kategorije:

A) Edukacija ključnih aktera u provedbi antidiskriminacijske politike: dvije organizacije od ispitanih provodile su tokom 2011. godine edukacije za organizacije civilnog društva, suce, odvjetnike, policijske službenike, službenike u pravobraniteljskim institucijama itd. Ove su se aktivnosti pokazale posebno važnima u prvim godinama provedbe Zakona o suzbijanju diskriminacije. Iako je suzbijanje diskriminacije bilo predmet rada raznih državnih institucija i prije donošenja samog Zakona, jer su antidiskriminacijske odredbe bile sadržane u hrvatskom zakonodavstvu i ranije, trebalo je educirati službenike o samom Zakonu kako bi on bio adekvatno primjenjivan. U tome su organizacije civilnog društva preuzele zaista dragocjenu ulogu pružajući podršku državnim institucijama u poboljšanju njihovih stručnih kapaciteta za provedbu antidiskriminacijske politike.

B) Edukacija studenata, srednjoškolaca i učenika viših razreda osnovne škole: dvije organizacije od ispitanih su tokom 2011. godine provodile edukacije o prepoznavanju diskriminacije, te izvanpravnim i pravnim mehanizmima suzbijanja diskriminacije, od čega je jedna od navedenih organizacija edukacije za učenike radila na području Osječko-baranjske županije.

C) Praćenje diskriminatornog postupanja pravosudnih i/ili upravnih tijela pri ostvarivanju temeljnih ljudskih i/ili građanskih prava: Ukupno tri organizacije navele su kao redovitu aktivnost praćenje diskriminatornog postupanja u vezi sa ostvarivanjem drugih temeljnih prava koja su u fokusu njihovog djelovanja; tako se primjerice Documenta - Centar za suočavanje s prošlošću bavi praćenjem suđenja za ratne zločine kao primarnom aktivnošću, no pri tome prati odnos i postupanje sudskih i upravnih organa u pogledu jednakosti prava na pristup pravosuđu i prava na pravično suđenje s obzirom na etničku pripadnost, Amnesty International Hrvatska je pratio rad institucija prije i za vrijeme Povorke ponosa LGBT osoba Zagreb Pride-a, a GONG ostvarivanje biračkog prava osoba sa invaliditetom lišenih poslovne sposobnosti na temelju invaliditeta.

D) Javne kampanje usmjerene na podizanje svijesti javnosti o pojavnosti diskriminacije i modelima suzbijanja diskriminacije; tri organizacije su tokom 2011. godine provodile neki oblik javne kampanja; Centar za LGBT ravnopravnost i Centar za mirovne studije su u suradnji proveli kampanju "Jer nam je stalo" (vidi na: <http://www.youtube.com/watch?v=Cq4TdRttniU>), a Amnesty International Hrvatske provodio je različite kulturne manifestacije kroz koje je promovirao borbu protiv diskriminacije. Osim navedenog, Amnesty International Hrvatske je tokom 2011. godine radio na monitoringu provedbe odluke Europskog suda za ljudska prava u slučaju *Oršuš protiv Hrvatske*, što je važan dio provedbe antidiskriminacijske politike u RH, budući da se u tom slučaju pred Europskim sudom za ljudska prava radilo o diskriminaciji Roma u području obrazovanja.

Iz analize podataka o aktivnostima organizacija civilnog društva u području suzbijanja diskriminacije vidljivo je, dakle, da se organizacije bave raznolikim aktivnostima kojima doprinose provedbi antidiskriminacijske politike. Međutim, potrebno je i dalje graditi kapacitete organizacija da se aktivnije uključe kao umješaci na strani tužitelja/ice u sudske predmete po Zakonu o suzbijanju diskriminacije te da podnose udružne tužbe hrvatskim sudovima. Isto tako, potrebno je izmijeniti Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći i sustav njegove provedbe, kako bi se građanima/kama omogućio jednak pristup pravosuđu i pravo na besplatnu pravnu pomoć u slučajevima diskriminacije.

OCD	PRIMAMO POJEDINAČNE SLUČAJEVE DISKRIMINACIJE I OSIGURAVAMO GRAĐANIMA/KAMA BESPLATNU PRAVNU POMOĆ	PRIMIJENE SLUČAJEVE UPUĆUJEMO NA DRUGE RELEVANTNE INSTITUCIJE (PRAVOBRANITELJICE, PUČKOG PRAVOBRANITELJA)	U ZAPRIMIJENE SLUČAJEVE DISKRIMINACIJE UKLJUČUJEMO SE KAO UMJESAČI NA STRANI TUŽITELJA/ICE	UPUĆUJEMO UDRUŽNE TUŽBE ZA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE	PRATIMO PROVEDBU ANTIDISKRIMINACIJSKE POLITIKE (RAD PUČKOG PRAVOBRANITELJA, SUDOVA, UDRUGA...)	RADIMO NA POVEĆANJU INFORMIRANOSTI GRAĐANA O POSTOJANJU ZAKONA O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE I TIJELIMA NADLEŽNIMA ZA PROVEDBU ANTIDISKRIMINACIJSKE POLITIKE	NE RADIMO NIŠTA KONKRETNO VEZANO ZA IMPLEMENTACIJU ANTIDISKRIMINACIJSKE POLITIKE	NEŠTO DRUGO, ŠTO
1.		X			X	X		X
2.	X	X	X	X		X		
3.	X	X			X	X		
4.						X		X
5.	X				X	X		X
6.					X	X		
7.	X	X	X	X	X	X		X
8.		X			X	X		X
9.		X				X		X
10.		X			X			X
11.		X			X			
12.	X					X		
13.	X	X			X			X
14.	X	X			X	X		
15.		X						
16.							X	
17.	X	X			X			
18.						X		
19.	X	X						X
20.		X			X	X		
21.					X			
22.	X	X	X		X	X		X
UKUPNO	10	15	3	2	14	14	1	10

TABLICA 1 AKTIVNOSTI OCD U PODRUČJU SUZBIJANJA DISKRIMINACIJE

4.2

Opći rezultati koji se odnose broj pritužbi na diskriminaciju zaprimljenih od strane organizacija civilnog društva

Prema podacima koje su nam organizacije civilnog društva dostavile, 16 organizacija zaprimilo je najmanje jedan slučaj u 2011. godini. Svih 16 organizacija koje su zaprimile slučajeve imale su ukupno 118 slučajeva u kojima se građani izravno pozivaju na diskriminaciju. Nekoliko organizacija zaprimilo je samo po jedan slučaj, dok je organizacija koja je imala najviše slučajeva zaprimila sveukupno 40 pritužbi u kojima se poziva na diskriminaciju. Ovaj nesrazmjer u zaprimanju pritužbi među organizacijama u izravnoj je vezi s aktivnostima udruga u borbi protiv diskriminacije: one koje pružaju pravnu pomoć i savjetovanje gra-

đanima/kama te su kao takve prepoznate u javnosti zaprimaju puno veći broj pritužbi. Isto tako, više se organizacija izjasnilo da su im se građani javljali s pritužbama na diskriminaciju, no budući da se one ne bave pravnom podrškom žrtvama, nisu ni vodile evidenciju o takvim slučajevima.

Međutim, nisu sve pritužbe u kojima se građani/ke pozivaju na diskriminaciju zaprimljene od strane OCD imale elemente diskriminacije prema ZSD-u, tj. OCD nisu za sve pritužbe koje su zaprimile našle da postoji opravdana sumnja u diskriminaciju. Tako su organi-

OCD	BROJ PRITUŽBI U KOJIMA SE POZIVA NA DISKRIMINACIJU ZAPRIMLJENIH OD STRANE OCD U 2011. GODINI
1.	0
2.	40
3.	11
4.	1
5.	3
6.	0
7.	8
8.	0
9.	0
10.	1
11.	2
12.	13
13.	1
14.	1
15.	0
16.	0
17.	5
18.	1
19.	5
20.	4
21.	1
22.	21
UKUPNO	118

TABLICA 2 BROJ PRITUŽBI U KOJIMA SE POZIVA NA DISKRIMINACIJU ZAPRIMLJENIH OD STRANE OCD U 2011. GODINI

OCD	BROJ PRITUŽBI U KOJIMA SE POZIVA NA DISKRIMINACIJU ZAPRIMLJENIH OD STRANE OCD U 2011. GODINI
1.	0
2.	40
3.	11
4.	1
5.	3
6.	0
7.	8
8.	0
9.	0
10.	1
11.	2
12.	13
13.	1
14.	1
15.	0
16.	0
17.	5
18.	1
19.	3
20.	1
21.	1
22.	15
TOTAL	84

TABLICA 3 BROJ PRITUŽBI KOJE IMAJU ELEMENTE DISKRIMINACIJE ZAPRIMLJENIH OD STRANE OCD U 2011. GODINI

zacije koje su sudjelovale u istraživanju ocijenile da od ukupno 118 pritužbi koje su zaprimile 84 pritužbe imaju elemente diskriminacije, dok ostalih 34 nema. Iako je prvenstveno uloga sudova da procijene je li došlo do diskriminacije u određenom slučaju, stručnjaci/kinje iz organizacija civilnog društva vrlo često moraju građanima/kama dati pravni savjet da li njihov slučaj ima izgleda za uspjeh prema ZSD ili ne. Neraspored između broja slučajeva u kojima se građani pozivaju na diskriminaciju i slučajeva za koje organizacije procjenjuju da imaju elemente diskriminacije može se objasniti činjenicom da građani nisu adekvatno i potpuno upoznati s pojmom diskriminacije, a posebno ne s njenim zakonskim određenjem te kao diskriminaciju vide i ponašanja koja se mogu smatrati kršenjem nekih drugih ljudskih i/ili građanskih, ekonomskih i socijalnih prava, no ne nužno u kumulaciji s diskriminatornim postupanjem.

4.3 Struktura pritužbi na diskriminaciju koje su OCD zaprimile s obzirom na područja

Zamjetno je da **se najviše pritužbi koje imaju elemente diskriminacije, a koje su pristigle OCD-ima, odnose na diskriminaciju u području rada i radnih uvjeta**; mogućnosti obavljanja samostalne ili nesamostalne djelatnosti, uključujući kriterije za odabir i uvjete pri zapošljavanju te napredovanju; pristup svim vrstama profesionalnog usmjeravanja, stručnog osposobljavanja i usavršavanja te prekvalifikacije. Takvih pritužbi ima sveukupno 24, što čini više od četvrtine svih pritužbi OCD-ima koje imaju elemente diskriminacije.

Nešto manje, **sveukupno 17 pritužbi koje imaju elemente diskriminacije, ima u području pravosuđa i uprave, dok 12 pritužbi ima u području stanovanja, a 10 u području socijalne sigurnosti**, uključujući i područje socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja te osiguranja za slučaj nezaposlenosti. Nakon toga slijedi **područje pristupa dobrima i uslugama te pružanju istih s 9 pritužbi te područje obrazovanja, znanosti i športa sa 6 pritužbi** u kojima se poziva na diskriminaciju. **Najmanji je broj (po dvije) pritužbi bio u područjima zdravstvene zaštite, javnog informiranja i medija te članstva i djelovanja u sindikatima**, organizacijama civilnog društva, političkim strankama ili bilo kojim drugim organizacijama. Organizacijama nije pristigla **niti jedna pritužba u području sudjelovanja u kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu**.

Područje rada i radnih uvjeta pokazalo se, dakle, kao ono koje je najproblematičnije, odnosno ono u kojem je diskriminacija najprisutnija. Uz izrazito veliki problem nezaposlenosti koji vlada u hrvatskom društvu, čini se da ima manjinskih skupina kojima su zapošljavanje a i uvjeti rada još i teži nego većinskoj populaciji. Pravo na rad odnosno nedostatak istog fundamentalno je za ostvarivanje drugih prava i samorealizaciju

svakog pojedinca/ke te je stoga posebno zabrinjavajuće da je upravo ovo najproblematičnije područje.

Isto tako, činjenica da su slučajevi diskriminacije u području pravosuđa i uprave također iznimno brojni zabrinjava, budući da je upravo to područje koje je isključivo u nadležnosti državnih tijela tj. u ovom su području državne institucije odgovorne za kršenje prava na jednako postupanje. Isto tako, upravo kroz pravo-

sude građani/ke osiguravaju svoja temeljna prava, te je u tom kontekstu posebno važno da su svi građani/ke jednaki pred zakonom. Da bi pravna država u Republici Hrvatskoj zaista funkcionirala, pravosuđe treba biti neovisno, te bi trebalo jednako postupati prema svima onima koji se u njegovom sustavu na bilo koji način nalaze. Stoga treba posebnu pažnju obratiti na edukaciju i osvještavanje državnih službenika/ca te adekvatnije praćenje njihovog rada u odnosu na određene manjinske skupine.

OCD	RAD I RADNI UVJETI	OBRAZOVANJE, ZNANOST I ŠPORT	SOCIJALNA SIGURNOST	ZDRAVSTVENA ZAŠTITA	PRAVOSUĐE I UPRAVA	STANOVANJE	JAVNO INFORMIRANJE I MEDIJI	PRISTUP DOBRIMA I USLUGAMA TE PRUŽANJU ISTIH	ČLANSTVO I DJELOVANJE U SINDIKATIMA, OCD-IMA, POLITIČKIM STRANKAMA ILI BILO KOJIM DRUGIM ORGANIZACIJAMA	SUDJELOVANJE U KULTURNOM I UMJETNIČKOM STVARALAŠTVU
1.										
2.	2	1	1		7	3	2	5	1	
3.	3	2								
4.	1									
5.			3							
6.										
7.	1	3			1			3		
8.										
9.										
10.									1	
11.	2									
12.	2				4	5				
13.	1									
14.					1					
15.										
16.										
17.	2		3							
18.					1					
19.				1		1		1		
20.			1			3				
21.	1									
22.	9		2	1	3					
UKUPNO	24	6	10	2	17	12	2	9	2	0

TABLICA 4 STRUKTURA PRITUŽBI NA DISKRIMINACIJU KOJE SU OCD ZAPRIMILE S OBTIROM NA PODRUČJA

4.4

Struktura pritužbi na diskriminaciju koje su OCD zaprimile s obzirom na osnovu diskriminacije

Prema podacima koje su organizacije dostavile, **najviše slučajeva diskriminacije je bilo prema osnovi spolne orijentacije** (18 slučajeva). **Osnova rase, etničke**

pripadnosti ili boje kože je također jako bila zastupljena u slučajevima koji su pristizali organizacijama, te ih je bilo ukupno 17. **Deset pritužbi na diskriminaciju imalo je osnovu invaliditeta**, dok je nešto manje, sveukupno **9 pritužbi za diskriminaciju bilo na osnovi spola**. Pet pritužbi na diskriminaciju odnosilo se na osnovu zdravstvenog stanja, dok su po četiri pritužbe bile na diskriminaciju s osnovom jezika, nacionalnog

ili socijalnog podrijetla te rodnog identiteta i izražavanja. Po dvije pritužbe su bile s osnovom vjere, političkog ili drugog uvjerenja i bračnog ili obiteljskog statusa. U 2011. godini, s obzirom na podatke dobivene od strane hrvatskih organizacija civilnog društva, bila je jedna pritužba na diskriminaciju s osnovom društvenog položaja, dok **nije bilo pritužbi na diskriminaciju s osnovama članstva u sindikatu, obrazovanja i genetskog naslijeđa**. Dodatno, bilo je 6 pritužbi na diskriminaciju po više osnova, tj. višestruku diskriminaciju.

Važno je napomenuti kako je na broj pritužbi na diskriminaciju OCD-ima uvelike utjecao presjek organizacija koje su se na istraživanje i odazvale, budući da se neke od tih organizacija bave diskriminacijom po nekim specifičnim osnovama ili imaju specifične ciljane skupine. Tako, na primjer, činjenica da ovi podaci pokazuju da je najviše slučajeva diskriminacije prijavljenih OCD-ima imalo osnovu spolne orijentaci-

je, jasno pokazuje da su diskriminirane osobe prepoznale organizacije koje se bave baš tim specifičnim pitanjem kao i da je njihova pravna služba vrlo aktivna u zaprimanju i postupanju po pritužbama. Kao što je i navedeno na početku ovog izvještaja, podaci koje smo zaprimili od organizacija civilnog društva ne moraju nužno biti shvaćeni kao reprezentacija onoga što se događa u društvu po pitanju samog broja slučajeva, međutim jasno pokazuju tendencije koje u njemu postoje. Ono što je zamjetno iz podataka koje smo dobili od organizacija civilnog društva je to da po broju pritužbi prednjače osnove koje se mogu smatrati već tradicionalnim osnovama za nejednako postupanje i kršenje ljudskih prava, a to su zasigurno rasa, etnička pripadnost, boja kože, spolna orijentacija, spol i invaliditet. Diskriminacijom su, dakle, najviše pogođene one skupine koje se razlikuju od većinskog stanovništva po nekoj od ovih osnova, ili, kao kod osnove spola, žene koje su kroz povijest bile u podređenom položaju, a i danas su, očito, diskriminirane.

OCD	RASA, ETNIČKA PRIPADNOST ILI BOJA KOŽE	SPOL	JEZIK	VIERA	POLITIČKO ILI DRUGO UVJERENJE	NACIONALNO ILI SOCIJALNO PODRIJETLO	IMOVNO STANJE	ČLANSTVO U SINDIKATU	OBRAZOVANJE	DRUŠTVENI POLOŽAJ	BRAČNI ILI OBITELJSKI STATUS	DOB	ZDRAVSTVENO STANJE	INVALIDITET	GENETSKO NASLIJEĐE	RODNI IDENTITET I IZRAŽAVANJE	SPOLNA ORIJENTACIJA	DISKRIMINACIJA PO VIŠE OSNOVA (VIŠESTRUKA DISKRIMINACIJA)
1.																		
2.																4	18	3
3.	2	1											1					1
4.																		
5.		1																
6.																		
7.	2			1						1	1		1	2				
8.																		
9.																		
10.														1				
11.													2					
12.	7					4												
13.	1																	
14.													1					
15.																		
16.																		
17.														5				
18.														1				
19.	1	2																
20.	4																	
21.		1																
22.		4	4	1	2						1			1				2
UKUPNO	17	9	4	2	2	4	0	0	0	1	2	0	5	10	0	4	18	6

TABLICA 5 STRUKTURA PRITUŽBI NA DISKRIMINACIJU KOJE SU OCD PRIMILE S OZBIROM NA OSNOVE DISKRIMINACIJE

–5.

*Opis
pojedinačnih
pritužbi na
diskriminaciju
pristiglih
organizacijama
civilnog društva
s preporukama*

UREDILA — Sara Lalić

Budući da su podaci koje smo prikupili od organizacija civilnog društva, pravobraniteljskih institucija i od Ministarstva pravosuđa uglavnom kvantitativne naravi, u ovom ćemo poglavlju pokušati prikazati kakvi slučajevi pristižu u organizacije civilnog društva. Kao što je navedeno u drugom poglavlju ovog izvještaja – Metodologija istraživanja, sedam organizacija ispitanica dostavilo nam je ispunjene protokole kojima je opisano 19 pritužbi na diskriminaciju koje su zaprimile u 2011. godini. Cilj ovog poglavlja je da ilustrira što znači biti diskriminiran u praksi, kakve sve oblike diskriminacija može poprimiti, a i kako je moguće boriti se protiv nje. Svi su ovi slučajevi, dakle, pritužbe na diskriminaciju koje su pristigle organizacijama civilnog društva i po kojima su one postupale, te im cilj nije da budu kvantitativno reprezentativne, već služe samo kao ilustracija nekih situacija s kojima se OCD susreću u praksi. Radi lakše preglednosti, slučajeve smo svrstali prema području iz ZSD u kojima se diskriminacija pojavila, s napomenom da nam, nažalost, organizacije ispitanice u protokolima nisu dostavile niti jedan primjer slučajeve u području zdravstvene zaštite, javnog informiranja i medija te sudjelovanja u kulturnom i umjetničkom životu.

5.1

Područje rada i radnih uvjeta

SLUČAJ 1

P.O. (30), djelatnica Hrvatske pošte, našla se u situaciji da je otac njenog izvanbračnog partnera bio smrtno bolestan te je pitala svoju direktno nadređenu za slobodne plaćene dane u slučaju njegove smrti. Na temelju razgovora s odjelom za ljudske resurse, nadređena joj je rekla da nema pravo na slobodne dane jer se na temelju Kolektivnog ugovora za radnike HP-Hrvatske pošte d.d. samo u slučaju smrti roditelja bračnog druga omogućuje radniku pravo na oslobođenje od obveze rada (plaćeni dopust) u trajanju od 2 dana. Dakle, osobe koje žive u izvanbračnoj zajednici su stavljene u nepovoljniji položaj te im se se uskraćuje pravo koje uživaju osobe koje žive u bračnoj zajednici. P.O. živi u zajednici s izvanbračnim partnerom više od 3 godine te se takva zajednica po određenim učincima izjednačuje s bračnom tako da je ova odredba Kolektivnog ugovora diskriminatorna prema osobama na temelju bračnog statusa. Centar za mirovne studije, kojem se P.O. obratila, napisao je dopis u ime P.O. kojim se objašnjava izravna normativna diskriminacija i traži se odgovor o plaćenom dopustu. P.O. je dobila pisani odgovor da će joj se odobriti plaćeni dopust. Slučaj je prijavila i sindikatu HP-a koji je rekao da će zahtijevati izmjene diskriminatornih odredbi Kolektivnog ugovora.

PREPORUKE

Preporuka Centra za mirovne studije je da Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva naloži revidiranje kolektivnih ugovora ili pravilnika o radu državnim

pravnim osobama kako bi bili usklađeni sa Zakonom o suzbijanju diskriminacije i Zakonom o radu, a drugim pravnim subjektima preko nadležnih komora.

SLUČAJ 2

A.B. (44) se obratila udruzi *BaBe!* u siječnju 2011. godine s navodima da je diskriminirana na osnovi političkog opredjeljenja, tj. članstva u političkoj stranci koja u relevantno vrijeme nije bila na vlasti te da je iz tog razloga u svibnju 2007. godine udaljena iz službe u policiji. Protiv nje je prije udaljenja iz službe vođen disciplinski postupak radi teže povrede službene dužnosti iz članka 112. stavka 1. točke 1. Zakona o policiji¹⁰, međutim ono što je u cijelom slučaju bilo sporno, bio je način na koji je policija došla do saznanja na kojima je temeljena optužba protiv nje (u disciplinskom postupku su korišteni dokazi nadzora i tehničkog snimanja telefonskih razgovora koje je prema trećoj osobi odredio istražni sudac Županijskog suda u Splitu). Tijekom disciplinskog postupka protiv A.B. kao dokaz su korišteni transkripti telefonskih razgovora čime je otvoreno pitanje zaštite temeljnih ljudskih prava iz članka 36. i 37. Ustava Republike Hrvatske kao i moguće zlorabice od strane policije.

PREPORUKE

Udruga *BaBe!* smatra da je korisnici od samog početka nedostajala kvalitetna pravna pomoć. Naime, tek je u kasnijim fazama postupka korisnicu zastupao odvjetnik kvalificiran za opisanu problematiku.

SLUČAJ 3

S.N. je znanstvenica, teorijska i matematička kemičarka, kontinuirano zaposlena na radnom mjestu više znanstvene suradnice u jednom znanstvenom institutu više od 32 godine. Po Zakonu o znanosti svatko može biti najdulje 10 godina u jednom platnom razredu. U svom obraćanju udruzi *BaBe!* stranka navodi da od 2002. godine konkurrira u kontinuiranim natjecanjima za radno mjesto te da je se bezrazložno sprječava u napredovanju na radnom mjestu. Već 9 godina onemogućava joj se da dođe do radnog mjesta koje joj i pripada po zakonu i po znanstvenim rezultatima. Navodno lobiraju protiv nje, govore i pišu joj negativna mišljenja, jer sve što je radila nije vrijedno, mada je publicirano u međunarodnim časopisima i knjigama, a sve njene rezultate pripisuju profesoru Akademiku i Emeritusu, N.T., s kojim surađuje, jer je voditelj projekta na kojemu je suradnica.

Na sjednici Znanstvenog vijeća u travnju 2010. godine, na kojoj je odbijen njen izbor na više radno mjesto, prihvaćen je prijedlog za preporuku Matičnoj komisiji za izbor dr. sc. B.N.-a u više znanstveno zvanje. Matična komisija je potom u postupku izbora B. N. u više

¹⁰ Zakon o policiji, NN 129/00

zvanje utvrdila da dotični ne ispunjava uvjete nužne za stjecanje višeg znanstvenog zvanja. Znanstveno vijeće glasalo je za preporuku dr. sc. B.N., iako su morali znati da ne ispunjava potrebne uvjete, te S.N. ističe kako je to još jedan argument u prilog tvrdnjama da je se sustavno diskriminira u odnosu na znanstvenike suprotnog spola.

Korisnica smatra da je se u opisanim postupcima diskriminira u natječajnom postupku u odnosu na natječajne postupke drugih pristupnika, koji su započeti istodobno s njom, a koji su za njih davno završeni. Namjernom diskriminacijom, s ciljem da se stavi u nepovoljni položaj spram ostalih kandidata, naročito suprotnog spola, gdje je postupano protivno propisima i općim aktima instituta o kojem je ovdje riječ, nije poštovana i provođena natječajna procedura, te se svjesno odugovlači natječajni postupak s isključivom svrhom da ju se onemogući u daljnjem napredovanju u karijeri i diskreditira kao znanstvenicu. Korisnica smatra da je dovedena u situaciju u kojoj je prisiljena boriti se za radno mjesto i za egzistenciju, što bitno utječe na njen znanstveno-istraživački rad, kvalitetu života i zdravlje. Smatra da je žrtva sustavnog neprijateljskog i moralnog maltretiranja od strane A.S. te da je izložena intenzivnom pritisku i ugrožavanju osobnog dostojanstva i znanstvenog digniteta, kao i prava osobnosti, te je zbog mobbinga i stalnih maltretirajućih aktivnosti A.S. stavljena u poziciju u kojoj je bespomoćna, u nemogućnosti da se obrani, te trpi štetu u vidu stalnog straha, stresa i psihičke boli. Sa svojih 121 objavljenih znanstveno-istraživačkih radova, preko 2000 citata u međunarodnim znanstvenim časopisima, 27 predavanja te osam bilateralnih znanstvenih projekata u posljednjih sedam godina smatra da je daleko nadmašila propisane uvjete, a i rezultate kolege koji je na istom natječaju bez problema izabran na isto radno mjesto znanstvenog savjetnika. Obratila se *BaBe!*-ma da je zaštite pred sudom u svojstvu umiješaća na strani tužitelja. Sudskom tužbom je u 2010. godini zatražila pravnu zaštitu od diskriminacije, zaštite dostojanstva i zaštite prava osobnosti.

PREPORUKE

Udruga *BaBe!* smatra da je s pravnog aspekta poduzeto sve da se zaštiti korisnica, u onoj mjeri u kojoj je udruga to mogla učiniti, na način da su razmotrili njezinu predstavku i uključili se u sudski postupak kao umješači.

SLUČAJ 4

Udruga za promicanje istih mogućnosti (UPIM) dobila je pritužbu mladog policajca V.B., koji je stradao je vozeći se motorom. Godinu dana proveo je na rehabilitaciji i još pola godine se rehabilitirao kod kuće. Stanje se vidno popravilo iako je ostala posljedica slabije pokretljivosti lijeve ruke i noge. S obzirom na profesiju i obrazovanje kriminalista bio je mišljenja da posao može nastaviti dalje. Međutim, nastale su teškoće u radnoj organizaciji i pokrenut je postupak

umirovljenja. Njegov je nadređeni rekao da pravila ne dozvoljavaju povratak na radno mjesto, a zatim mu je to potvrđeno u u kadrovskoj službi. Za njega je to bila gotovo tragedija i zapao je u depresiju. Iako se V.B. nije snalazio u novonastaloj situaciji, radilo se o diskriminaciji po osnovi invaliditeta. Majka V.B.-a je uporno tražila rješenje došla do UPIM-a koji je krenuo u postupak osnaživanja i ohrabivanja. Komisija mirovinskog ga je naposljetku vratila na posao, odnosno, nisu ga umirovili. UPIM smatra da se radilo o diskriminaciji jer osoba može, bez obzira na nastali invaliditet i dalje obavljati neke poslove unutar svoje struke te da nije bilo osnove za umirovljenjem.

PREPORUKE

Udruga za promicanje istih mogućnosti (UPIM) smatra da je velik problem neinformiranost osoba s invaliditetom o njihovim ljudskim pravima i gubitak snage za borbu, koja često rezultira depresijom i osjećajem bezizlazne situacije. Poslodavci su često zbunjeni pojavom invaliditeta i zbog neznanja o mogućnostima posežu za rješenjima koja nisu dobra ni za osobu ni za instituciju. Interni pravilnik neke institucije ne može biti jači od propisa RH i obvezujućih međunarodnih dokumenata kao što je UN Konvencija o pravima osoba s invaliditetom.

5.2

Područje obrazovanja, znanosti i sporta

SLUČAJ 1

Učenica srednje gospodarske škole L.I. (17) se javila u jednu privatnu trgovinu po pitanju školske prakse na temelju uputnice svoje razrednice. Kako ju je ista odbila primiti na praksu pod izgovorom da je dan prije već primila praktikante, a učenica je kasnije doznala da je to isto tekla prijateljici Ž.B. (18) koja je nekoliko dana prije pitala za praksu, posumnjala je da se radi o diskriminaciji. Požalila se razrednici koja je kontaktirala vlasnicu dućana, a ona joj je potvrdila sumnje da je ne želi primiti na praksu jer je Romkinja. Nakon što je razrednica obavila razgovor s ravnateljicom škole rekla je učenicima da će ona odraditi praksu u dućanu njenog supruga. Učenica se požalila Bajri Bajriću iz Uduge Romi za Rome koji je kontaktirao Centar za mirovne studije. Antidiskriminacijsku tužbu povodom izravne diskriminacije na temelju etničke pripadnosti u području obrazovanja je 1. travnja 2011. godine podnijela L.I. zajedno sa Ž.B. protiv vlasnice trgovine i same trgovine kao pravne osobe. Centar za mirovne studije im je omogućio besplatno pravno zastupanje. Centar za mirovne studije se odmah umiješao u postupak na strani tužiteljica, napisao *amicus curiae* objašnjavajući načelo zabrane diskriminacije, međunarodne i hrvatske antidiskriminacijske standarde s naglaskom na diskriminaciju Roma prilikom ugovaranja praktičnog rada. Zatim su se umiješali i udruga Romi za Rome i Ured pučkog pravobranitelja koji je

također napisao podnesak. Sedmoga veljače 2012. godine je izrečena nepravomoćna presuda kojom se utvrđuje diskriminacija, zabranjuje buduće diskriminiranje i nalaže isplata naknade štete. CMS je prije pokretanja sudskog postupka obavijestio nadležno Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta koje je provelo istragu i utvrdilo da nema diskriminacije romskih učenika/ca po pitanju prakse, te su također naveli da se neosnovanim dopisima ne doprinosi uspješnoj provedbi obrazovnih programa koji imaju za cilj uključivanje Roma u društveni život.

PREPORUKE

Obrazovni je sustav u ovom slučaju pokazao neosvjешtenost u pogledu diskriminacije. Škola nije obavijestila nadležne institucije o slučaju (Ured pučkog pravobranitelja, MZOS, Gospodarsku komoru), nikakve sankcije se nisu upotrijebile kako bi se takvo ponašanje osudilo. Na temelju toga, preporuka je da se u škole uvede sustav prema kojem bi se znao protokol postupanja u slučajevima diskriminacije, za što je potrebna edukacija učenika/ica i školskog/ostalog osoblja u školama te postojanje referentne točke (npr. pedagog/ica) kojoj bi se učenici/ice mogli obratiti. Ta referentna osoba bi trebala obaviještavati Ured pučkog pravobranitelja, središnje državo tijelo nadležno za suzbijanje diskriminacije i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Ministarstvo bi na temelju takvih informacija (bilo od škole, neposredno od žrtve diskriminacije ili organizacije civilnog društva) trebalo aktivno postupati prema diskriminatornim akterima, u ovom slučaju svakako prekinuti suradnju s pravnom osobom kod kojeg su učenici/e odrađivali/e praksu te prijaviti njihovim komorama nedopušteno ponašanje i zahtjevati sankciju od nadležnih komora. Komore bi trebale raditi na prevenciji diskriminacije od strane svojih članova, upoznati ih sa Zakonom o suzbijanju diskriminacije i obvezama koje moraju poštovati. Također trebaju predvidjeti u svojim statutima ili pravilnicima povrede načela jednakosti i jasno definirati sankcije za takve povrede.

SLUČAJ 2

Učenici osnovne škole u Zagrebu (1., 5. i 6. razred), azilanti muslimanske vjeroispovjedi, su doživjeli izravnu diskriminaciju na temelju svoje vjere u pogledu prehrane u školskoj kantini. Kako se prehrana u školi bazira na svinjetini tj. tri obroka tjedno čini svinjsko meso, požalili su se kuharici da oni nemaju šta jesti u te dane. Kuharica im je na to odgovorila da jedu kruh. Njihov roditelj se požalio Centru za mirovne studije te je CMS kontaktirao Gradski ured za obrazovanje iz kojeg im je pojašnjeno da je to u nadležnosti školskog tima kojeg između ostalih čine i pedagogica i kuharica. Praksa je da se npr. učenicima s netolerancijom na određenu vrstu hrane izlazi u susret te im se prilagođava jelovnik. Centar za mirovne studije je kontaktirao pedagogicu koja je bila vidno uzrujana šta se uopće Centar bavi time te nije bila spremna na suradnju. CMS je kasnije od roditelja učenika saznao

da je na roditeljskom sastanku razrednica javno prozvala učenike i roditelje te rekla da škola čini sve kako bi se oni uklopili, a oni im na ovakav način vraćaju. Kako je roditelj učenika bio potresen takvim događajem molio nas je da ništa više ne poduzimamo po tom pitanju tako da ne znamo da li je problem prehrane u toj školi riješen.

PREPORUKE

Preporuka za organizacije civilnog društva je da se u slučaju diskriminacije osjetljivih skupina u društvu u koje azilanti maloljetnici svakako spadaju najprije provjeri svaki korak djelovanja jer su mogući i ovakvi postupci odgovornih osoba kojima se njihov položaj u društvu dodatno otežava.

SLUČAJ 3

Predsjednik Hrvatskog nogometnog saveza Vlatko Marković je u intervjuu za Večernji list 7. studenog 2010. godine izjavio da gejvima nema mjesta u reprezentaciji dok je on predsjednik Saveza, te da "na sreću, nogomet igraju samo zdravi ljudi". Radi se o opetovanoj diskriminatornoj praksi predsjednika HNS-a, koji je i ranije u medijima istupao na takav način. Ubrzo nakon toga, izvršni predsjednik NK Dinamo Zdravko Mamić je u izjavi za medije 16. studenog 2010. godine rekao da "gay nogometaši ne mogu igrati za reprezentaciju", te dodao kako se gej muškarci mogu baviti drugim poslovima, kao što su "baletani, tekstopisci ili novinari". Zdravko Mamić time je stao u obranu predsjednika Hrvatskog nogometnog saveza Vlatka Markovića. Organizacije Zagreb Pride, Lezbij-ska udruga Rijeka "LORI", Centar za mirovne studije i Domino - Queer Zagreb podigle su krajem 2010. godine dvije udružne tužbe za diskriminaciju. U tužbi protiv Zdravka Mamića udruge su zatražile zabranu njegovog daljnjeg istupanja u medijima iz razloga što je diskriminirao na osnovi spolne orijentacije te je traženo da u dnevnim novinama o svom trošku objavi javnu ispriku radi davanja ovakvih izjava. Tužbe su odbacene 3. ožujka 2011. (Zdravko Mamić), odnosno 23. ožujka 2012. godine (Vlatko Marković), te su odmah uložene žalbe Vrhovnom sudu koji do pisanja ovog izvještaja još nije donio odluke. Obrazloženje nepravomoćne presude za udružnu tužbu protiv Vlatka Markovića je da Marković nije mogao diskriminirati, nego bi to eventualno mogao činiti Hrvatski nogometni savez koji odlučuje o zapošljavanju nogometaša, dok je u sutkinja u slučaju Mamić presudila da se radi o slobodi izražavanja mišljenja, te da do diskriminacije nije došlo.

PREPORUKE

Iako je Pučki pravobranitelj zatražio očitovanje Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, do njega nika-da nije došlo. Praćenje sudskog postupka pokazalo je opće nerazumjevanje Zakona o suzbijanju diskriminacije. Najveći problem odvjetnicama koje su zastupale tužitelje pokazao se sam pristup spisu, koji je u slučaju Mamić bio onemogućen ili nekada otežan. Presuda

Europskog suda pravde u slučaju *Feryn* nije se uopće uzimala u obzir, a po mišljenju organizacije Zagreb Pride taj je slučaj trebao biti vodilja u odlučivanju u ovom slučaju. Nadležna pravobraniteljstva trebala su se uključiti u prvostupanjskom postupku, a ne tek u žalbenom.

5-3

Područje socijalne sigurnosti

SLUČAJ 1

R.M. (46) je smještena u Vukovarsko sklonište 2011 god. tijekom postupka razvoda braka sa nasilnim suprugom. Suprugu je već ranije pravomoćno izrečena kazna zatvora zbog obiteljskog nasilja te je u trenutku razvoda čekao poziv na izdržavanje kazne. Ranije je tijekom trajanja braka njima kao roditeljima u jedinstvenom postupku pred Obiteljskim sudom oduzeta roditeljska skrb, njemu zbog nasilja prema djeci i supruzi, a njoj zbog propuštanja poduzimanja radnji usmjerenih prema zaštiti sebe i djece. Žena je Romkinja i tvrdi da su institucije prema njoj imale predrasude s naslova romske etničke pripadnosti. Naime, tijekom trajanja braka u kojem je s djecom trpila nasilje prema njenom kazivanju nije joj pružena savjetodavna pomoć, pomoć pri zaposlenju, već je jedino optuživana zbog toga što nije zaštitila djecu. Napominje se da nema završenu školu, nije ostvarila prava na socijalnu pomoć, a navodi da joj je i predbacivana romska etnička pripadnost. Postupanje institucija prema sebi doživjela je kao da je smatraju manje vrijednom zato jer je Romkinja. Navodi da zna mnogo slučajeva iz susjedstva u kojima su žene trpile nasilje, a djeca im nisu oduzeta. Ona je u međuvremenu pokrenula razvod, napustila je nasilnog supruga i pokrenula postupak radi vraćanja roditeljske skrbi. U tom postupku predbacuje joj se da nema stan i posao, i dalje osjeća da joj nitko ne želi pomoći te je svjesna koliko je to teško u postojećim okolnostima jer je nitko neće zaposliti kao Romkinju. Osjeća da se "vrti u krug". Također navodi da je od rodbine svojedobno u postupku pozajmila novac za odvjetnika, ali je nitko nije htio zastupati. Poslije je čula da jedan odvjetnik rekao "da neće imati posla s Ciganima".

PREPORUKE

Gospođi R.M. je ponuđena pomoć prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije, ali ona to odbija svjesna činjenice da će diskriminacija biti teško dokaziva. Stranka navodi da njoj nitko nije rekao Ciganka ili slično, ali po svim postupcima i načinima kojim je gledaju i tretiraju svjesna je da imaju predrasude prema njoj zbog njene etničke pripadnosti. Možda do ovako teške posljedice u vidu oduzimanja roditeljske skrbi ne bi došlo da je u postupku imala valjanu pravnu pomoć, kada njezin punomoćnik ne bi dozvolio da do ovako teške posljedice dođe bez problematiziranja bitnih okolnosti (njezinog siromaštva, neobrazovanosti, upućivanja o pravilima postupka, savjetovanja, o mogućnostima smještaja za nju i djecu i slično).

SLUČAJ 2

Đ.L. (69) je do mirne reintegracije živio na području koje je bilo izvan ustavno pravnog poretka Republike Hrvatske. U lipnju 1994. godine u mjestu Paulin Dvor u svojstvu civila je ranjen na način da je prilikom odlaska na pecanje (na taj način je prehranjivao obitelj jer drugih izvora sredstava za život nije imao) nagazio na eksplozivnu napravu (nagaznu minu) koja je bila zaostali ratni materijal, nakon završetka ratnih operacija. Nakon toga je prebačen u Opću bolnicu Vukovar o čemu postoji dokumentacija i svjedoci. Svjedoci tih događaja su dali svoju pisanu izjavu kao dokaz u postupku. Zahtjev za utvrđivanjem statusa civilne žrtve rata i prava na osobnu invalidninu je podnesen 2003. godine. Prema navodima stranke, kada se obratio nadležnom Uredu državne uprave nadležna osoba koja rješava o upravnoj stvari mu je na omalovažavajući i diskriminatoran način dala na znanje da nije razvidno da će se riješiti u toj pravnoj stvari te je prema navodima stranke utjecala na stranku da odustane od zahtjeva. Postupak je nedugo nakon pokretanja obustavljen zbog nedostatka pisanih dokaza. U srpnju 2009. godine je drugostupanjsko tijelo poništilo prvostupanjsko rješenje i predmet vratilo prvostupanjskom tijelu na ponovno odlučivanje. Do danas nije doneseno rješenje prvostupanjskog tijela. Podnesena je upravna tužba. Ženska udruga "IZVOR" kojoj je slučaj također prijavljen smatra da je u ovom slučaju osnova diskriminacije dvojbena. Mišljenja su kako se opisana situacija ne može podvesti ni pod jednu od zakonom određenih osnova diskriminacije na način propisan člankom 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Smatraju da se razlog diskriminacije odnosi na okolnost da se stranka za vrijeme stradanja nalazila na području koje je bilo van ustavnopravnog poretka RH. Ukoliko bi se kao polazišna osnova diskriminacije uzela etnička pripadnost osobe koja je diskriminirana, udruga neizvjesnim smatra uspjeh u postupku obzirom da se obitelj stranke izjašnjava Romima, ali ne i stranka.

5-4

Područje pravosuđa i uprave

SLUČAJ 1

D.Đ. (35) iz Zagreba je zbog mentalne retardacije i ostalih teških zdravstvenih problema opisanih kao zaostatak u psihofizičkom razvoju potpuno ovisan o brizi i pomoći svoje majke, koja je ujedno i njegova skrbnica budući da je podnositelj lišen poslovne sposobnosti. Korisnik je vrlo miroljubiva, osječajna i socijalizirana osoba. Uključen je u radnu grupu za odrasle u jednoj osnovnoj školi u Zagrebu, koju pohađa u trajanju od 12 sati tjedno dok ostatak vremena o korisniku brine njegova majka R.Đ. (57) koja je državljanka RH, srpske nacionalnosti.

Korisnici su žrtve zlostavljanja i uznemiravanja od strane većeg broja maloljetnih osoba. Žive u zagrebačkoj četvrti Špansko, a u neposrednoj blizini nji-

hova prizemnog stana nalazi se osnovna škola. Maloljetne osobe koje zlostavljaju podnositelje su učenici spomenute škole, a ujedno su i stanovnici naselja Špansko. Uznemiravanje i zlostavljanje se događa u svako doba dana, najčešće u vrijeme kad se maloljetnici vraćaju iz škole u skupinama, te kasno popodne i navečer kada se bez nadzora roditelja okupljaju na klupi ispod balkona podnositelja koji se nalazi u prizemlju zgrade. Uznemiravanje i zlostavljanje traje godinama, a motivirano je mentalnom i fizičkom bolešću prvog korisnika kao i nacionalnošću oboje korisnika. Uznemiravanje se sastoji u tome da veća skupina maloljetnika u dobi od 10 do 14 godina svakodnevno dolazi u park ispred zgrade u kojoj stanuju korisniku te za korisnikom, koji je donedavno običavao provoditi vrijeme u parku, viču “kretenu”, “pederu”, “glupane retardirani”, “majmune” i druge uvredljive riječi, dok korisnici viču “kurvo” i “Srpkinjo” te po pločniku ispisuju uvredljive poruke poput “D-ova mama je kurva”, “D. je peder” i slično. Zlostavljanje je kulminiralo u travnju 2009. godine kada su dvojica dječaka povrijedili fizički integritet i dostojanstvo korisnika na način da su ga opekli čikovima po rukama. O događaju je obaviještena policija, nadležni Centar za socijalnu skrb, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom te Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu. Korisnik se također javio u Ordinaciju opće medicine u čijem se nalazu navodi: “psihofizičko zlostavljanje na ulici od poznatih i nepoznatih osoba. Ugrožavaju integritet osiguranika.”. “Osiguranik je osoba s TMR”. “Majka ima status majke njegovateljice.”. “D ima opekotine po obje ruke, vrs. čikovi. Voze se biciklom i gase ih na oštećenom. Majka se boji za sigurnost sina. Moli socijalnu službu da pokrene postupak za zaštitu osobe s teškim mentalnim problemima. Inače je D mirna i dobroćudna osoba koja ne zna i ne može se obraniti od nasilnika”. Također se navodi da je u svibnju 2010. godine skupina djece gurnula korisnika na željeznu ogradu u parku. Uslijed pada i udarca korisnik je tri dana bio potpuno dezorijentiran i nekontaktibilan te je danima je plakao i govorio “P. mi je to napravio”. U ovom događaju korisnik je zadobio udarac u glavu, a prilikom pada mu je povrijeđena noga, na koju nije mogao stati pet dana, te je majka morala na nekoliko dana posuditi invalidska kolica. Nasilje nad korisnicima traje posljednjih nekoliko godina. U tom vremenu maloljetnici su najmanje deset puta fizički nasrnuli na D.Đ. Majka se u više navrata obraćala policiji, nadležnom centru za socijalnu skrb, pedagoginji i ravnatelju škole koju polaze počinitelji te Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom. Unatoč povremenoj susretljivosti pojedinaca u okviru institucija, situacija obitelji Đ. se nije promijenila te uznemiravanje i zlostavljanje i dalje traju.

PREPORUKE

Organizacija koja je upoznata sa slučajem smatra da bi bilo moguće pokrenuti antidiskriminacijsku tužbu protiv Republike Hrvatske, iako zbog nedostatka sudske prakse nisu sigurni u ishod takve tužbe.

SLUČAJ 2

Udruženje Zagreb Pride zaprimilo je prijavu vezanu za probleme kod utvrđivanja državljanstva i probleme vezane uz izdavanje osobnih dokumenata transeksualne osobe M. B. (46) rođene u Hrvatskoj, a koja duže vrijeme ne boravi u Republici Hrvatskoj. Radi se o osobi koja je također bez imovine, nezaposlena, izrazito loših životnih uvijeta. Ta je osoba napustila RH 1990. godine te je od tada živjela u nepoznatim državama, zatim od 1997. na području Srbije, gdje je uskoro započela spolnu tranziciju uključujući i operaciju prilagodbe spola. Prema prijavi koju je Zagreb Pride zaprimio često je zlostavljana zbog svog rodnog identiteta, a moguće je i da se radi o žrtvi trgovanja ljudima. U trenutku kada je kontaktirala Zagreb Pride nalazila se u “sigurnoj kući” na području Crne Gore, gdje je smještena uz pomoć organizacije Juventas. Prilikom prijave u sigurnu kuću, ustanovljeno je da se na području Crne Gore nalazi ilegalno, te da ne posjeduje nikakve važeće dokumente. Prema informacijama koje smo dobili ta osoba nije ni sama sigurna kojeg je državljanstva, no smatra da ima pravo na hrvatsko državljanstvo budući da je rođena u Splitu. Također je izrazila želju da joj podaci na dokumentima, koje bi mogla izvaditi kada se utvrdi njezino državljanstvo, odgovaraju njezinom rodnom identitetu i osobnom imenu kojim se predstavlja od 1997. godine. M. B. trenutno posjeduje jedino osobnu iskaznicu koju je izdao MUP Savezne Republike Jugoslavije iz 2003. godine. Podaci o imenu i spolu na osobnoj iskaznici odgovaraju rodnom identitetu osobe i imenu, ali nisu istovjetni s podacima iz Izvoda iz matične knjige rođenih, koju je osoba zadnji put zatražila od Matičnog ureda u Splitu 1981. godine, a čiju kopiju također posjeduje. M.B. nikada nije posjedovala Domovnicu, niti bilo koji drugo uvjerenje o državljanstvu bilo koje druge države. Zagreb Pride se konzultirao s Uredom pučkog pravobranitelja te je ustanovljeno da Ured može djelovati tek kada se utvrdi kojeg je osoba državljanstva, te čim se započne s procesom promjene podataka u matičnim knjigama. Od osobe je zatražena punomoć kako bi se mogao dobiti uvid u knjigu državljana, te kako bi se mogao zatražiti eventualni upis u knjigu državljana kao i promjena podataka o spolu. Iako su službenici u splitskom matičnom uredu upisali M.B. u knjigu državljana temeljem toga što je jedan od roditelja osoba rođena u RH, Matični ured u Splitu je pristao izdati Domovnicu jedino u skladu s podatkom o spolu priznatim rođenjem, kao i osobnim imenom kojim se M.B. više ne predstavlja. Ukratko, Matični ured u Splitu izdao je Domovnicu na ime i prezime kojim se M.B. koristila prije, a promjena podataka o spolu u Matičnoj knjizi nije se mogla izvršiti. Od ožujka 2012., M.B. je u administrativnoj borbi i ustraje na promjeni podataka o imenu i spolu preko diplomatskih ureda u Crnoj Gori.

PREPORUKE

Uz očekivane promjene Zakona o državnim maticama, koje bi zaštitile transrodne osobe od javno vidljivog

podatka o promjeni upisa spola u knjigama, RH treba što hitnije izraditi jasan protokol o prepoznavanju spolne tranzicije. Sadašnja praksa je neujednačena i netransparentna.

SLUČAJ 3

Sjaj – druga za društvenu afirmaciju osoba s duševnim smetnjama je tijekom svibnja 2011. godine za primila nekoliko anonimnih dojava osoba koje su se požalile da su ih policijski službenici tijekom sigurnosnih provjera u povodu dolaska Svetog Oca na području Grada Zagreba ispitivali boluju li od kakvih duševnih bolesti. Slijedom tih dojava, dana 30. svibnja 2011. godine zatražili su odgovor Policijske uprave zagrebačke u vezi toga da li se ispitanicima prilikom sigurnosnih provjera postavljaju pitanja o duševnim bolestima. Dana 2. lipnja 2011. godine Policijska uprava zagrebačka dostavila je udruzi Sjaj pisani odgovor putem elektroničke pošte, navodeći da su tijekom vršenja terenskih provjera objekata i stanara koji prebivaju ili borave uz trase kretanja Svetog Oca, među ostalime prikupljana i “saznanja o duševnim bolesnicima, poglavito onim koji su od ranije evidentirani i kao počinitelji kaznenih djela ili prekršaja s elementima nasilja.” Ti podaci, navodi PU zagrebačka, su prikupljeni isključivo u cilju predviđanja i planiranja postupanja povodom dolaska Svetog Oca i osiguranja njegovog nesmetanog kretanja. Iz odgovora PU zagrebačke nije jasno na koji način su prikupljana “saznanja o duševnim bolesnicima” s obzirom da su pritužbe koje je udruga Sjaj dobila bile vezane uz policijsko ispitivanje, a odgovor upućuje da se radilo o široj obradi, dakle otvara se sumnja da su ti podaci bili prikupljeni od strane nadležnih psihijatrijskih ustanova, Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje ili pak iz Registra psihoza koji se vodi u Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo. Iz odgovora PU zagrebačke jasno proizlazi da su prikupljeni podaci o duševnim bolesnicima općenito, a napose onima koji su počinili kaznena djela ili prekršaje povezane s nasiljem. Također, niti ovdje nije jasno da li su prikupljeni podaci o svim počiniteljima takvih kažnjivih djela ili samo onima koji imaju kakve duševne smenje, odnosno da li su prikupljeni podaci o osobama za koje je utvrđeno da su u nebrojivom stanju ili u bitno smanjenom nebrojivom stanju počinile kakvo kazneno ili prekršajno djelo povezano s nasiljem. Udruga Sjaj smatra da je tim postupanjem na štetu osoba s duševnim smetnjama počinjena izravna diskriminacija po osnovi zdravstvenog stanja i invaliditeta protivno članku 9. stavku 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije, jer takvo postupanje slično rasnom profiliranju. To se ne može opravdati niti na temelju članka 9. stavka 1. točke 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije jer takvo postupanje nije primjereno niti nužno cilju koji se želi postići, s obzirom da se paušalno i pogrešno time pretpostavlja da bi osobe s duševnim smetnjama mogle počiniti kakva kaznena djela ili prekršaje, odnosno da bi ugrozile sigurnost Svetog Oca prilikom njegova posjeta. Jednako tako, nije jasno niti kakve su mjere

policijski službenici poduzimali u slučaju saznanja o duševnoj bolesti neke osobe, bilo da je to sama osoba iskazala, bilo da su to na drugi način saznali. Činjenica duševne bolesti, odnosno invaliditeta, sama po sebi, ne može imati nikakvog utjecaja na način na koji policijski službenici procjenjuju stupanj sigurnosti određenih objekata ili osoba odnosno na temelju kojih planiraju interventne aktivnosti. Policijski službenici mogli su sigurnosnom provjerom obuhvatiti građane koji su počinili kakva kaznena ili prekršajna djela ako kod njih nije nastupila rehabilitacija, ali to nema nikakve veze sa zdravstvenim stanjem ili invaliditetom tih osoba. Ovim postupanjem, ne samo da su osobe s duševnim smetnjama dovedene u neravnopravan položaj u odnosu na druge građane, nego je time i narušeno njihovo pravo na privatnost, jer su podaci o njihovom zdravstvenom stanju prikupljeni očito bez njihova pristanka odnosno ti su podaci od njih zatraženi po službenoj dužnosti u okviru izvršenja policijskih ovlasti.

PREPORUKE

Udruga “Sjaj” smatra da Pučki pravobranitelj treba imati zakonsku obavezu riješiti predmet diskriminacije koji mu je postavljen i donijeti zaključak da li jest ili nije bilo diskriminacije. Pučki pravobranitelj nije samo tijelo čije se ovlasti koriste za facilitiranje komunikacije među građanima i državnim tijelima, nego ima za svrhu suzbijanje diskriminacije i stoga je važno da se bavi i utvrđenjem diskriminacije iako to nema isto značenje kao i sudska odluka o postojanju diskriminacije u nekom slučaju.

SLUČAJ 4

Aktivno sudjelovanje građana u političkom životu i politička ravnopravnost svih građana pretpostavke su demokracije. Hrvatska je 2007. godine potpisala i ratificirala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, čime se obvezala štiti prava osoba s invaliditetom na njihovo djelotvorno i potpuno sudjelovanje u političkom životu na ravnopravnoj osnovi s drugima. Konvencija propisuje pravo osoba s invaliditetom na tajno glasanje na izborima i javnim referendumima, bez zastrašivanja, kao i pravo samostalnog kandidiranja na izborima. Članak 29. Konvencije osnažen je i deklaracijom “*Revised interpretative declaration to the code of good practice in electoral matters on the participation of people with disabilities in elections*” (usvojen na 39. sastanku Vijeća za demokratske izbore u Veneciji, 15. prosinca 2011. godine, te na 89. plenarnoj sjednici Venecijanske komisije održanoj u Veneciji 16.-17. prosinca 2011. godine), koja ističe da izborni postupak mora biti dostupan osobama s invaliditetom kako bi one mogle ostvariti svoja demokratska prava. Promicanje jednakih uvjeta sudjelovanja u građanskom društvu sastavni je dio Akcijskog plana Vijeća Europe za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom (Akcijska smjernica 1: Sudjelovanje u političkom i javnom životu). U Republici Hrvatskoj osobe koje su potpuno liše-

ne poslovne sposobnosti (prema posljednjim podacima ima ih oko 17000) ne mogu se upisati u popise birača (čl. 2. Zakona o popisima birača). Državni ured za upravu u Gradu Zagrebu odbio je zahtjev za upis u popis birača s obrazloženjem da se radi o osobi bez poslovne sposobnosti. B.Č. je putem svoje skrbnice podnio žalbu Općinskom građanskom sudu u Zagrebu koji nije naložio upis B.Č. u popis birača, već je tražio da se ponovo dostavi žalba bez pozivanja na upravni broj naznačen na odbijenici iz Državnog ureda za upravu. Sve ove akcije provedene su u dogovoru skrbnice, Udruge za samozastupanje, GONG-a i Udruge za promicanje inkluzije.

PREPORUKE

Udruga za samozastupanje smatra da je potrebno promijeniti dio izbornog zakonodavstva koje priječi osobama lišenim poslovne sposobnosti da se upišu u popise birača kako bi se ispunile obveze koje je Republika Hrvatska preuzela ratifikacijom Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Također je očigledno da sudska i upravna tijela ili ne znaju za postojanje Konvencije o pravima osoba s invaliditetom ili je jednostavno ne žele primjenjivati iako bi po pravnoj snazi ona trebala biti iznad domaćeg zakonodavstva. Teško je reći što se još trebalo i moglo učiniti, ovo je vjerojatno prvi postupak ovakve vrste u našoj zemlji. Neka inozemna iskustva (Slovenija) govore da je bilo potrebno ići sve do Ustavnog suda da bi se osobama lišenim poslovne sposobnosti osiguralo pravo glasa. U nekim drugim zemljama (Mađarska) bilo je potrebno ići sve do Europskog suda za ljudska prava. Ipak treba napomenuti da postoji i značajna razlika između Hrvatske i Slovenije jer slovenski ustav jamči svim punoljetnim građanima jednako pravo glasa dok hrvatski ustav jamči opće i jednako biračko pravo svim punoljetnim građanima ali u skladu sa zakonom. Zakon o popisima birača pak u članku 2. navodi sljedeće: "Popisi birača su državna evidencija u koju se upisuju hrvatski državljani koji su navršili 18 godina života, osim onih koji su pravomoćnom sudskom odlukom potpuno lišeni poslovne sposobnosti." Udruga za samozastupanje smatra stoga da bi pravo glasa osoba lišenih poslovne sposobnosti trebalo svakako biti uključeno kao jedanko važno pitanje u obuhvatnu reformu izbornog zakonodavstva u Hrvatskoj. Također se nadaju da će postojati dovoljno volje i razuma da se ovo pitanje riješi dijalogom zainteresiranih strana u našoj zemlji te da neće biti potrebe za pokretanjem parnice pred Europskim sudom za ljudska prava.

SLUČAJ 5

Nakon što je odbila njegovo udvaranje rekavši mu da ima curu, napadač je oštećenu P.S. (25) brutalno pretukao, pritom uzvikivao uvrede s osnovom njene spolne orijentacije i spola. U pomoć joj je pritekla prijateljica, no napadač je nasrnuo i na nju, pa je treća prijateljica konačno, kako bi spriječila daljnji napad, ispalila hitac plinskim pištoljem u napadača. Policija je izašla na mjesto događaja po dojavu te obavila raz-

govore sa sudionicama i svjedocima događaja. Iako je oštećena osoba i svi svjedoci jasno policiji objasnili da je motiv za napad bila mržnja zbog njezinog lezbijskog identiteta, podnesen je optužni prijedlog prekršajnom sudu zbog počinjenja prekršaja protiv javnog reda i mira. U prekršajnom postupku okrivljenik je priznao počinjenje djela te je kažnjen kaznom u iznosu od 300,00 kn za prekršajno djelo protiv javnog reda i mira fizičkim obračunavanjem (članak 13. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira). Osoba koja je spriječila napad je kažnjena sa 1.700,00 kn jer nije prijavila plinski pištolj, sukladno Zakonu o oružju. Naknadno je podnesena kaznena prijava protiv napadača za počinjenje kaznenog djela pokušaja teške tjelesne ozljede u svezi sa zločinom iz mržnje te nasilničkim ponašanjem prema većem broju osoba u vezi sa zločinom iz mržnje (članak 331., stavak 2. i članak 89. točka 36. Kaznenog zakona) te je proširen činjenični opis u odnosu na još jednu osobu. Međutim, zbog presude Europskog suda za ljudska prava u slučaju Maresti protiv Hrvatske, kaznena prijava je odbačena. Oštećenica je nastavila progon podnošenjem optužnog prijedloga u kaznenom postupku. Tužiteljica P.S. je i podigla tužbu prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije, te se ročište čeka od siječnja 2011.

PREPORUKE

Udruženje Zagreb Pride smatra da bi svi parnični postupci koji se vežu uz Zakon o suzbijanju diskriminacije trebali ići u hitnom postupku, a ne samo udružne tužbe. Policijski službenici često propuštaju prepoznati diskriminaciju, čak i u slučaju kada to žrtva eksplicitno kaže. Bez uključivanja udruga ili medija, u 2011. godini gotovo da i nije bilo slučaja da je diskriminacija prepoznata od strane policije. Preporuka je da se nastavi s edukacijskim programima za policijske djelatnike/ice.

5-5

Područje stanovanja

SLUČAJ 1

Lj.L. (41) je dugogodišnja žrtva obiteljskog nasilja a supruga je napustila kada je počeo psihički i fizički maltretirati i kćerku. Zatražila je pomoć od institucija grada u kojem živi o rješavanju stambenog pitanja. Dobila je podršku s preporukom da treba donijeti dokaz da je brak razveden. Majka njezina bivšeg supruga je vlasnica kuće u kojoj su svi zajedno živjeli do pravomoćnosti presude o razvodu braka te je pisanim putem zatražila da zaključno s 31. ožujkom 2009. godine iseli iz kuće i da odjavi u policiji svoju adresu stanovanja. Nedugo nakon toga stranku je fizički napao bivši suprug u prisutnosti kćeri te joj nanio teže tjelesne ozljede, nakon čega je prekršajno kažnjen novčanom kaznom i određena mu je mjera obveznog psihosocijalnog tretmana. Zbog straha za vlastiti život stranka se ponovno obratila nadležnim predstavnicima grada. Tražila je hitnu pomoć imajući u vidu konkretan stan u vlasništvu Grada koji je prazan i najavila

je da je primorana useliti u njega nakon čega je dobila odgovor od tadašnjeg gradonačelnika da *"neće jedna raspuštenica dobiti (na korištenje) stan od Grada"*. Stav tadašnjeg gradonačelnika prema problemu stranke se u bitnome razlikovao do trenutka dok se stranka nije razvela tj. dok je imala status supruge bivšeg branitelja (tada je naime iskazana volja da se pomogne razriješenju problema i stambenom zbrinjavanju stranke i njezine obitelji) za razliku od situacije kada je došla kao razvedena žena s istim problemom. Stranka je bila primorana s djecom useliti u prazan stan u vlasništvu Grada jer nije imala nužni smještaj. Grad je podnio tužbu protiv stranke radi predaje stana u posjed. Donesena je presuda kojom je naloženo iseljenje. Žalba je odbijena i naložena je deložacija za ožujak 2009. godine. Unatoč brojnim obraćanjima različitim institucijama stambeno pitanje gđe. Lj.L. do danas nije riješeno. Stranka ima saznanja da Grad od trenutka kada se obratila za pomoć pa do danas ima praznih stanova u svome vlasništvu.

PREPORUKE

Ženska udruga "IZVOR" smatra da je potrebno uvesti zakonodavne obaveze za jedinice lokalne i regionalne samouprave da provode politike Nacionalne strategije za zaštitu od nasilja u obitelji koja trenutno nije obvezujuća za jedinice lokalne samouprave.

SLUČAJ 2

Mlada romska obitelj obratila se Ženskoj udruzi "IZVOR" zbog problema sa stambenom zbrinjavanjem. Supružnici su nezaposleni, roditelji su djevojčice (stare tada 3 godine) i u iščekivanju drugog djeteta. Obitelji je živjela u domaćinstvu zajedno s majkom/svekrvom. Naime, tročlana obitelj je živjela u malo sobi bez sanitarnog čvora i osnovnih kućanskih potreština. Druge prostorije nisu mogli koristiti. Zbog neslaganja među članovima obitelji bili su prisiljeni napustiti prostor u kojemu su do tada živjeli. Imali su saznanja o slobodnim stanovima u Dardi koji su u vlasništvu države i/ili jedinice lokalne samouprave te su se za pomoć obratili Općini Darda gdje im je rečeno kako oni nemaju slobodnih stanova. Nakon toga su se obratili regionalnom uredu gdje su podnijeli zahtjev za stambeno zbrinjavanje. Stranke su u međuvremenu pronašle prazan stan u Mecama, a kako su bili stambeno nezbrinuti i bez nužnog smještaja protupravno su ušli u stan koji je bio prazan vjerujući kako je to privremeno rješenje dok im regionalni ured ne riješi zahtjev za stambeno zbrinjavanje. O stanu su brinuli, uređivali prostor oko stana, bili u jako dobrim odnosima sa susjedima koji su i dali službenu bilješku policiji o činjenici da obitelj skrbi i brine oko stambenog prostora i da susjedi nemaju nikakvih prigovora na njih neovisno o činjenici što su zbog više sile bili primorani protupravno ući u stan. Općinsko državno odvjetništvo iz Belog Manastira je pokrenulo postupak iseljenja iz državnog stana. Županijski sud u Osijeku je potvrdio presudu prvostupanjanskog suda i

naložio strankama iseljenje. Iako su stranke podnijele zamolbu za stambenom zbrinjavanjem Ministarstvu regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva 2008. godine, načelniku općine Darda podnijeli zamolbu 2009., a zahtjev za rješavanjem stambenog pitanja 2010. godine Upravi za područje posebne državne skrbi, Područni ured Osijek, iz priložene dokumentacije i navoda stranaka proizlazi da nikada nisu dobili službeni odgovor. "IZVOR" je dana 5. listopada 2010. godine uputio predstavku Upravi za područje posebne državne skrbi, Područnom uredu Osijek. Na istu nije zaprimljen odgovor. "IZVOR" se u navedenom slučaju obratio i Pučkom pravobranitelju koji je istaknuo da je jedan od ciljeva Akcijskog plana Desetljeća za uključivanje Roma 2005.–2015. u području stanovanja poboljšanje uvjeta stanovanja romske populacije, posebno uključivanje romskih obitelji u socijalne programe stambenog zbrinjavanja (točka 2.1.), a nositelj ove mjere je jedinica lokalne samouprave, koja bi trebala osigurati provedbu mjere iz sredstava svog proračuna, također napominjući kako je za nositelje ove mjere određen Središnji državni ured za upravljanje državnom imovinom uz Ministarstvo regionalnog razvoja. Pučki pravobranitelj je zaključio kako su ta dva tijela trebala omogućiti dodjelu napuštenih objekata u vlasništvu RH na korištenje romskim obiteljima te je preporučio odgodu deložacije dok se ne riješi njihov stambeni problem. Pučki pravobranitelj je zatražio izvještaje Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva i Središnjeg državnog ureda za upravljanje državnom imovinom vezano za pitanja provedbe stanovanja sukladno Akcijskom planu Desetljeća za uključivanje Roma iz područja stanovanja za 2009. godinu te izvještaja o provođenju Nacionalnog plana za Rome iz područja stanovanja za 2007., 2008. i 2009. godinu. Uvidom u izvještaje utvrđeno je da je država napravila napredak u području stanovanja, ali taj se napredak odnosi na prostorno planiranje. Nisu dani podaci da li su riješeni pojedinačni slučajevi vezani za pitanja stanovanja romskih obitelji s ciljem borbe protiv diskriminacije i siromaštva te poboljšanja uvjeta stanovanja romske populacije. Središnji državni ured za upravljanje državnom imovinom očitovao se da predmetna nekretnina nije u evidenciji Ureda i da Ured nije nadležan postupati vezano za stambeno zbrinjavanje osoba na području posebne državne skrbi, a niti osoba slabog imovnog stanja. S obzirom da nisu naveli da li su postupali u pojedinačnim slučajevima sukladno mjeri u točki 2.2. – mjera "Stvaranje uvjeta za integraciju Roma u stambenom smislu" s ciljem borbe protiv diskriminacije i siromaštva, a za koju su određeni kao nositelji mjere, Pučki pravobranitelj je ponovno zatražio očitovanje da izrijekom navedu broj takvih obitelji, a ukoliko podataka nema da se navedu razlozi nepostupanja po navedenim mjerama. Zaprimljen je odgovor Središnjeg državnog ureda za upravljanje državnom imovinom kako nemaju niti jedan zaprimljeni zahtjev

za postupanje po točki 2.2.. Obitelj je stan napustila prije nego je zaprimljena obavijest o odgodi deložacije i privremeno su se smjestili kod rodbine. Nekoliko mjeseci su bili nedostupni "IZVOR-u", a naknadno je zaprimljena obavijest predsjednika Vijeća romske nacionalne manjine Općine Darda da je obitelj u nemogućnosti da riješi stambeno pitanje kao i pitanje zaposlenja u RH te da su prodali sve pokretnine koje su imali kako bi kupili avionske karte i da su krajem 2011. godine odselili za Kanadu gdje su zatražili azil.

PREPORUKE

Ženska udruga "IZVOR" smatra da je potrebna bolja koordinacija tijela nadležnih za provođenje stambenog zbrinjavanja građana/ki (u navedenom slučaju je izostala i po horizontalnoj i po vertikalnoj razini). Isto tako, potrebno je vršiti kako pritisak tako i nadzor nad jedinicama lokalne samouprave vezano za pitanje stambenog zbrinjavanja (prioritetno Roma) jer navedeni slučaj zorno prikazuje nedostatak i pogrešni pristup administracije u rješavanju konkretnih pitanja građana/ki.

5.6

Područje pristupa dobrima i uslugama te pružanju istih

SLUČAJ 1

N.N. (23) je krajem 2011. godine pokušao sa svojim prijateljima ući u jedan noćni klub, međutim redar ga je spriječio da uđe jer kako je rekao, slijepce ne puštaju unutra pod izgovorom da ne mogu garantirati njihovu sigurnost. Također mu nije povjerovao da je slijep jer je prije znao doći bez štapa. Iz medija je bilo razvidno da vlasnik noćnog kluba ne želi snositi odgovornost za ponašanje redara koristeći se obrazloženjem da je N.N. ranije radio nereda te da zbog toga nije pušten u klub, što redar nije rekao niti znao.

Centar za mirovne studije je kontaktirao N.N. i ponudio mu pravnu pomoć u njegovom slučaju, a opcije koje su bile razmatrane su: da podnese privatnu antidiskriminacijsku tužbu ili da se podnese udružna tužba. N.N. je na kraju odustao od tužbe uglavnom zbog straha kojeg je osjećao te je procijenio da se ne bi htio zamjerati redarima. Kako ne postoji mogućnost anonimne antidiskriminacijske tužbe, nije se htio upuštati u sudski spor. Pri konzultacijama je Centar za mirovne studije surađivao s Hrvatskim savezom slijepih.

PREPORUKE

S Hrvatskim savezom slijepih smo razgovarali o opciji tzv. *mystery shoppinga*, dakle da osoba s invaliditetom zajedno s par svjedoka pokuša ući u klub te tako testira redare. Do toga nažalost nije došlo, ali bilo bi vrijedno probati mogućnost testiranja pristupa osobama s invaliditetom nekim od područja društvenog života kao što je ovaj slučaj – pristup noćnom klubu.

Obrtnička komora bi trebala djelovati preventivno i informativno te svoje članove upoznati sa Zakonom o suzbijanju diskriminacije i obavezama koje trebaju poštovati te bi trebali u svom pravilniku ili statutu posebno predvidjeti povredu načela jednakosti i propisati jasnu sankciju u slučaju povrede istog.

5.7

Područje članstva i djelovanjima u sindikatima, organizacija civilnog društva, političkim strankama ili bilo kojim drugim organizacijama

SLUČAJ 1

Članovi jednog planinarskog društva obratili su se Udruženju Zagreb Pride sa žalbom na nekoliko članova koji na susrete planinara dolaze s neonacističkim zastavama koje otvoreno postavljaju na susretima planinara, među kojima se nalaze i LGBT osobe. LGBT članovi tog planinarskog društva nisu znali kako niti kome prijaviti ovu praksu nekih članova, niti su otvoreni o svojoj spolnoj orijentaciji drugim članovima/cama, pa su predložili Zagreb Prideu da reagira preko medija, te eventualno da podigne kaznene prijave. Također su dodali da su od dotičnih čuli brojne homofobne komentare i viceve na račun LGBT osoba. Na naše pitanje kako se vodiči i odgovorne osobe planinarskog društva odnose prema takvom diskriminatorskom ponašanju, dobili smo dojam da se ne reagira zbog straha, unatoč tome da je veći dio planirara/ki izrazio negodovanje. Nakon što je Udruženje Zagreb Pride kontaktiralo dotično planinarsko društvo, dobili su odgovor koji se ogradio od takvih pojedinaca/ki, te su oni zamoljeni da više ne dolaze na planinarske susrete. Osobe koje su poslale žalbu odlučile su ne tužiti svoje bivše "kolege/ice", niti je itko od drugih planirara/ki upoznat da su među njima i LGBT osobe.

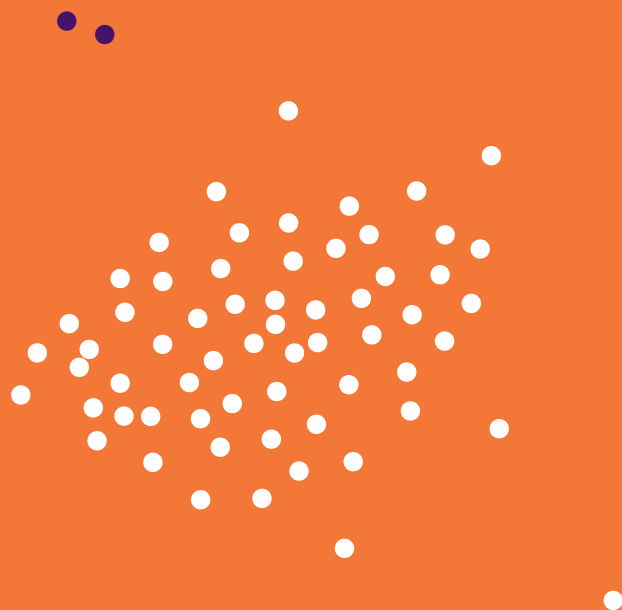
PREPORUKE

Udruženje Zagreb Pride smatra da je nužno uvesti i provoditi obavezu antidiskriminacijsku politiku u sportskim i rekreacijskim društvima, kao i uvesti sankcije društvima koja ju ne poštuju ili ne provode.

–6.

*Analiza primjera
problematičnih
praksi: dva slučaja
diskriminatornog
postupanja u RH u
2011. godini*

AUTORICA — Sandra Benčić

Slučaj 1: Diskriminacija na osnovi spolne orijentacije - Split Pride

11. lipnja 2011. godine u organizaciji udruga Iskorak i Kontra iz Zagreba i Domine iz Splita održana je prva Povorka ponosa u Splitu. Ovaj događaj izdvajamo kao jedan od najtežih primjera nasilja i diskriminacije LGBT osoba u protekloj godini jer su sudionici/e povorke bili izloženi uvredama, diskriminatornim pogrđama, prijetnjama nasiljem, te izravnom fizičkom nasilju (bacanje kamenja, ostalih predmeta, suzavaca i sl.) pri čemu je nekolicina aktivista/ica ozljeđena kao i jedan novinar. U samoj povorci bilo je oko otprilike 200 aktivista/ica koje je štitilo 400 policajaca.

OPIS DOGAĐAJA

Oko 14 sati u parku Đardin u Splitu okupilo se 200-tinjak aktivista/ica iz Splita, Zagreba, Ljubljane i Beograda. Oko 14.20 sati povorka je krenula prema splitskoj rivi osiguranom rutom. Neposredno prije dolaska na rivu, na sudionike povorke je bačen neidentificirani predmet, te ih je dočekala skupina koja je vikala: "Ubi pederla!". Nekoliko minuta nakon toga uslijedio je napad na povorku; pri ulasku na rivu aktivisti/ce su bili zasuti kamenjem, a čule su se i eksplozivne naprave. Novinar RTL televizije je u trenutku snimanja povorke zadobio lakše ozljede glave uzrokovane bačenim kamenom, a osim njega, kamen u glavu dobio je i fotograf Pixsell-a, dok je novinaru Hine kraj nogu aktivirana eksplozivna naprava, te je ozlijeđen i sveučilišni profesor Mislav Kukoč. O težini situacije govori i slijedeći citat:

"Ovo je katastrofa, gore je nego u Beogradu! Policija je dopustila da ljudi u kafićima sjede s pepeljarama i čašama ispred sebe. Letjelo je kamenje, boce, upaljači, petarde, suzavci... Moramo pokazati da se to može i moramo odraditi ovaj skup do kraja..." **MIMA SIMIĆ, AKTIVISTIKINJA**

Nasilje nije prestajalo niti nakon pokušaja policije da spriječi izgrednike, niti nakon privođenja nekih od njih jer se većina nije htjela razići. Zbog toga je skup okončan samo govorima aktivistkinja/a koji su se sudionicima zahvalili na hrabrosti. Opća ocjena sudionika skupa je da policija nije poduzela sve potrebne sigurnosne mjere, da nije osigurala dovoljno policajaca za skup te da je pustila kordon nasilnika preblizu povorci. Važno je napomenuti da su isti nasilnici koji su vrijeđali i fizički napadali sudionike/ce povorke istovremeno isticali i ustaške simbole (pozdrav desnom rukom) i na druge načine veličali ustaški režim

čime su počinili i druga kaznena djela. Na skupu je sudjelovala i gospođa Marije Cornelissen, zastupnica Zelenih iz Nizozemske koja je nekoliko dana ranije upitala ministra pravosuđa Dražena Bošnjakovića da li joj može garantirani sigurnost na Povorci u Splitu na što je on sa velikom sigurnošću odgovorio da može. Nakon opisanih scena nasilja, zastupnica je okupljenima poručila:

"Nadali smo se da će zemlja koja je pred ulaskom u EU znati prepoznati razloge zbog kojih se ova povorka održava. Sramota je da se dozvoli da ljudi koji propagiraju mržnju priđu tako blizu onima koji propagiraju pravo na ljubav. Vi ovdje ste ljudi koji Hrvatsku čine boljim mjestom."

REAKCIJE DRŽAVE:

Državno odvjetništvo RH tek je u travnju 2012. godine izdalo službeno priopćenje s podacima o koracima poduzetim nakon prošlogodišnje Povorke ponosa u Splitu u kojem stoji da je:

- Općinsko državno odvjetništvo u Splitu od Policijske uprave splitsko-dalmatinske zaprimilo kaznene prijave protiv 25 osoba zbog kaznenih djela počinjenih povodom i tijekom manifestacije Split Pride održane 11. lipnja 2011. godine u Splitu. Protiv 22 osobe su podnijete kaznene prijave zbog kaznenih djela nasilničkog ponašanja iz članka 331. stavka 2. Kaznenog zakona i povrede prava na okupljanje i javni prosvjed iz čl. 108. st. 2. Kaznenog zakona, sve u vezi zločina iz mržnje iz čl. 89. st. 36. Kaznenog zakona, dok su protiv dvije osobe podnijete prijave zbog kaznenog djela rasne i druge diskriminacije iz članka 174. stavka 3. KZ-a, a protiv jedne osobe je podnijeta kaznena prijava zbog kaznenog djela sprječavanja službene osobe u obavljanju službene dužnosti iz čl. 317. st. 1. KZ-a.
- Po spomenutim podnijetim kaznenim prijavama, Općinsko državno odvjetništvo u Splitu je do sada podnijelo Općinskom sudu u Splitu optužne prijedloge protiv 16 osoba, dok su protiv dvije osobe Županijskom sudu u Splitu podnijeti prijedlozi za poduzimanje određenih istražnih radnji. Protiv trojice prijavljenih osoba su odbačene kaznene prijave, i to protiv dvojice zbog kaznenog djela iz čl. 174. st. 3. KZ-a, a protiv jednog zbog kaznenih djela iz čl. 331. st. 2. KZ-a i čl. 108. st. 2. KZ-a, a sve u vezi s čl. 89. st. 36. istog Zakona.
- Od četiri kaznene prijave podnijete prema maloljetnicima zbog kaznenih djela iz čl. 331. st. 2. i čl. 108. st. 2., a sve u vezi čl. 89. st. 36. Kaznenog zakona, prema dvojici je Općinskom sudu u Splitu podnijet prijedlog za primjenu odgojne mjere, a prema jednom maloljetniku je istom sudu podnijet zahtjev za pokretanje pripremnog postupka, dok je prema jednom ma-

loljetniku u tijeku postupak posredovanja.

— Do 11. travnja 2012. godine Općinski sud u Splitu je u gore navedenim predmetima donio sedam osuđujućih presuda.

— Općinsko državno odvjetništvo u Splitu i djelatnici Policijske uprave splitsko-dalmatinske su održali koordinacijski sastanak vezano za postupanje povodom održavanja "Split Pridea 2012.", kao i vezano za provođenje izvida povodom osnivanja Facebook grupe koja poziva na netrpeljivost prema pripadnicima LGBT populacije.

Osim navednog, prema podacima PU splitsko - dalmatinske zbog prekršaja protiv javnog reda i mira pokrenuto je 65 prekršajnih postupaka. Udruga Iskorak i Kontra izjavile su da je tek nakon pritisaka međunarodne i domaće javnosti, te pritisaka navedenih udruga, prijave napadačima koji su bacali eksplozivna sredstva, kamenje i vrećice s izmetom te pepeljare i vikali «Ubij pedera» i «Morate umrijeti», promijenjene iz prekršajnih u kaznene što pokazuje da je nasilje prema određenim društvenim skupinama još uvijek percipirano kao manje društveno neprihvatljivo nego da se isto takvo nasilje počinji prema pripadnicima društvene većine.

REAKCIJE ŽRTAVA NASILJA/ DISKRIMINACIJE:

Sudionici i sudionice Split Pridea, kojima je povrijeđeno Ustavom RH i Europskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava zajamčeno pravo na javno okupljanje, zajedno su podnijeli individualne tužbe protiv Republike Hrvatske primjenom Zakona o suzbijanju diskriminacije kojima traže utvrđivanje diskriminacije.

6.2

Slučaj 2: Diskriminacija po etničkoj osnovi u području stambenog zbrinjavanja i rješavanja slučajeva neovlaštenih ulaganja u imovinu vlasnika kojima je imovina bila privremeno oduzeta Zakonom o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom

Srpski demokratski forum (SDF) objavio je tokom 2012. godine analizu različitog zakonskog tretmana Srba povratnika i Hrvata u području stambenog zbrinjavanja. Temeljem posljednjih zakonskih izmjena Zakona o područjima od posebne državne skrbi¹² i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o područjima od

posebne državne skrbi¹², hrvatski branitelji, zatim pripadnici Hrvatskog vijeća obrane iz Bosne i Hercegovine te Hrvati koji su dobili na korištenje stan u društvenom vlasništvu na oslobođenom teritoriju (na temelju Zakona o davanju u najam stanova na oslobođenom teritoriju¹³) imaju pravo putem darovnih ugovora dobiti u trajno vlasništvo, potpuno besplatno, kuće ili stanove u kojima žive, uz uvjet, da iste ne mogu prodati ili otuđiti u sljedećih 10 godina. Također je dana i mogućnost povećanja stambenog prostora koji je do sada vrijedio kod stambenog zbrinjavanja i obnove, i to za stan povećanje od 10 metara kvadratnih, a za obiteljsku kuću 20 metara kvadratnih po članu domaćinstva. S druge strane, Srbi povratnici koji su bivši nositelji stanarskog prava, ne mogu pod istim takvim uvjetima dobiti stambeno zbrinjavanje. U prvom redu nemaju pravo na darovnicu, već se njihovo pravo na dom (koje su imali prije nego što su izbjegli temeljem stanarskog prava) rješava vladinom Odlukom o otkupu stanova u državnom vlasništvu od 2. rujna 2010. godine s kojom dobivaju tek mogućnost tržišnog otkupa stanova u kojima jesu, ili će biti stambeno zbrinuti. Uvjeti otkupa nisu čak niti izjednačeni s uvjetima koje su imale osobe koje nisu bile u izbjeglištvu pa su za vrijeme devedesetih godina otkupljivale stanove, tako da se prema zaključku SDF-a ovdje prije može govoriti o kupnji stana nego stambenom zbrinjavanju zbog visokih cijena otkupa.

Drugi problem predstavlja 14 nerješanih slučajeva neovlaštenog ulaganja u imovinu. Radi se o slučajevima vlasnika nekretnina (većinski srpske nacionalnosti) kojima su iste bile privremeno oduzete Zakonom o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom i date na privremeno korištenje prognanicima ili izbjeglicama većinski hrvatske nacionalnosti. Usprkos činjenici da je privremenim korisnicima bilo dozvoljeno poduzimati samo nužne popravke, mnogi od njih su poduzimali izvanredne i nepotrebne infrastrukturne zahvate, a sudovi su im priznavali pravo na povrat uloženi sredstava od strane vlasnika nakon što kuće/stanovi budu vraćeni vlasnicima. Zbog navednog, povratnici nisu u mogućnosti useliti u svoje kuće (koje su vrlo često nisu unaprijedene infrastrukturno, već su potpuno devastirane kao što je to i u slučaju gospođe Milice Miladinović) jer je nad njima zabilježena ovrha (ili je ovrha već u postupku) kako bi se nadoknadili troškovi ulaganja privremenih korisnika. Usprkos tome što su vlasnici takvih kuća već godinama u vrlo teškom egzistencijalnom položaju i što nemaju smještaj osiguran od strane države, Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o područjima od

¹¹ Zakon o područjima od posebne državne skrbi, NN 86/08

¹² Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o područjima od posebne državne skrbi, NN 57/11

¹³ Zakona o davanju u najam stanova na oslobođenom teritoriju, NN 73/95

posebne državne skrbi, strukturna diskriminacija tih osoba je još više produbljena: sada je država propisala da će ona obešteti privremene korisnike, a vlasnik će dobiti "povoljan" tržišni kredit kod banke da nadoknadi državi što je u potpunosti zaštitila prava korisnika na štetu prava vlasnika. Na ovaj način se zapravo pogoduje privremenim korisnicima (koji u slučajevima neovlaštenog ulaganja nemaju pravo nikakve naknade) koji će isplatu dobiti odmah, a vlasnici će godinama morati otplaćivati kredit kojim vraćaju dug koji nikada nisu stvorili niti su odobrili zahvate/ulaganja koja se ne odnose na tzv. nužne popravke. S obzirom na to da u Zakonu o privremenom oduzimanju i upravljanju određenom imovinom stoji da danom stupanja na snagu ovog zakona navedena imovina prelazi pod privremenu upravu Republike Hrvatske, smatramo da je RH ta koja treba dovesti nekretnine u prvobitno stanje, vratiti ih takve vlasnicima, te preuzeti njihova dugovanja prema privremenim korisnicima jer je istima omogućila da nesmetano ulažu (ili u nekim slučajevima devastiraju) imovinu datu im na korištenje mada je bilo poznato da se radi o neovlaštenim ulaganjima.

REAKCIJE ŽRTAVA DISKRIMINACIJE I UDRUGA:

Srpski demokratski forum podnio je Prijedlog za ocjenu ustavnosti navedenih odredbi Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o područjima posebne državne skrbi, a Centar za mirovne studije je podnio zahtjev za zaštitu prava koje proizlaze iz Europske konvencije o ljudskim pravima Europskom sudu za ljudska prava u slučaju Milice Miladinović. O navednim slučajevima udruge redovito izvještavaju Europsku komisiju u sklopu Platforme 112 za Hrvatsku vladavine prava.

REAKCIJE DRŽAVE:

U lipnju 2011. godine stupaju na snagu izmjene i dopune Zakona o područjima posebne državne skrbi¹⁴ kojima se između ostalog omogućuje da država putem Državnog odvjetništva RH stupi u položaj dužnika - vlasnika imovine koja je predmet neovlaštenog ulaganja u imovinu i kojima je na temelju pravomoćnih presuda određena obaveza plaćanja naknade troškova privremenim korisnicima. Time država postaje dužnik prema privremenom korisniku, a ovrha će se izvršiti na državnom proračunu umjesto na nekretnini vlasnika. Nadalje, zabilježba ovrhe se miče s nekretnine vlasnika što otvara put za daljnje rješavanje slučajeva u pogledu: bilo obnove nekretnine ili sklapanja ugovora o prepuštanju vlasništva na objektu, te s osnove prava vlasnika izvlaštenog objekta treba izabrati između: vlasništva na drugom objektu koji po vrijednosti odgovara vrijednosti njegovog objekta prije ulaganja sredstava u taj objekt ili novčane naknade u tržišnoj vrijednosti njegovog objekta prije ulaganja u

taj objekt. Navedenim izmjenama i dopunama Zakona o PPDS-u određuje se da će se navedeni odnosi/opcije između vlasnika nekretnine i RH riješiti ugovorom.

Nakon navedenih izmjena i dopuna Zakona o PPDS-u u slučaju gospođe Milice Miladinović (strateški slučaj Centra za mirovne studije), zatražili smo od Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva (MRRŠVG) da hitno zatraži od nadležnog državnog odvjetništva (Općinsko državno odvjetništvo u Zlataru) da obavijesti sve sudove pred kojima se vodi postupak da RH stupa na mjesto položaja vlasnika, te da obavijesti nadležni općinski sud, da zaustavi postupak ovrhe na nekretnini (zabilježbu ovrhe) gospođe Milice Miladinović. MRRŠVG je u srpnju 2011. godine poslalo odgovor i dokaz o upućenom dopisu ODO-u u Zlataru kojim se traži da na temelju čl. 9. stupe u položaj vlasnice ali samo u sudskom postupku pred Vrhovnim sudom RH (postupak revizije). Zbog promjena u sustavu sudova i državnih odvjetništava i promjene nadležnih osoba za ovaj slučaj isto je učinjeno tek sredinom rujna kada je gospodin Krunoslav Stjepan Rajačić preuzeo slučaj gospođe Milice Miladinović. Centar za mirovne studije je s njim ostvarilo odličnu suradnju, te je gospodin Rajačić, osim stupanja u pravni položaj vlasnice u postupku pred Vrhovnim sudom, zatražio i micanje zabilježbe ovrhe na nekretnini gospođe Miladinović i prebacivanje zabilježbe na državni proračun RH. Na sastanku održanom 16. rujna u MRRŠVG-u, iniciranom od strane gospođe Milice Miladinović i Centra za mirovne studije na kojem su bili prisutni gospođa Milica Miladinović, predstavnicica Centra za mirovne studije, gospodin Stanko Janić i gospođa Mandica Zvirotić u ime MRRŠVG-a, napravljen je pregled situacije, utvrđeno je da je ODO u postupku stupanja u pravni položaj vlasnice u sudskim postupcima, te da je zatraženo od suda u Donjoj Stubici da se makne zabilježba ovrhe. Naglašeno je da je to preduvjet za sklapanje ugovora između vlasnice gospođe Milice Miladinović i RH o obnovi ili davanju vlasništva na drugom objektu koji po vrijednosti odgovara vrijednosti njenog objekta ili novčane naknade u tržišnoj vrijednosti. Također je naglašeno da je sklapanje ugovora u nadležnosti MRRŠVG, a da ODO ima ulogu kontrole/odobrenja sklapanja takvog ugovora, te da će kad se ostvare ove pretpostavke MRRŠVG pripremiti ugovor i pozvati gospođu Milicu Miladinović i njenog odvjetnika da ga pregledaju.

Tokom listopada/studenog 2011. godine sve navedene pretpostavke su ostvarene i ODO je u potpunosti odradio sve što je bilo u njihovoj nadležnosti, međutim MRRŠVG, odnosno novoustrojeno Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU (MRRFEU) nije poduzelo ništa u vezi pripreme ugovora usprkos našim upitima i upitima iz Delegacije Europske unije u RH koja prati rješavanje ovih slučajeva. Nakon uspostave novog ministarstva pokušali smo saznati tko je sada osoba zadužena za ova pitanja, međutim nismo

¹⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o područjima posebne državne skrbi, NN 57/11

još dobili odgovor. S obzirom da ne postoje nikakve prepreke za sklapanje ugovora između vlasnice i RH u skladu sa odredbama Izmjena i dopuna Zakona o PPDS-u smatramo da MRRFEU treba hitno pripremiti prijedlog ugovora i poslati ga na odobrenje vlasnici gospođi Milici Miladinović i nadležnom državnom odvjetništvu. Do sredine travnja 2012. godine to još uvijek nije učinjeno, te gospođa Milica Miladinović nakon 11 godina traženja prava na ostvarenje prava vlasništva nad svojom nekretninom još uvijek živi kao podstanarka s 500,00 kuna mjesečnih prihoda od socijalne pomoći.

—7.

*Podaci dobiveni
od Ureda pučkog
pravobranitelja, Ureda
pravobraniteljice
za ravnopravnost
spolova, Ureda
pravobraniteljice
za osobe s
invaliditetom i Ureda
pravobraniteljice za
djecu*

AUTORICA — Sara Lalić

Za potrebe ovog istraživanja uputili smo Uredu pučkog pravobranitelja, Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i Uredu pravobraniteljice za djecu zamolbu da ispune naš Upitnik za urede pravobranitelja/ica temeljem Zakona o suzbijanju diskriminacije u 2011. godini. Odgovore smo dobili od sve četiri pravobraniteljske institucije. U ostatku ovog poglavlja usmjerit ćemo se na predstavljanje broja i strukture pritužbi na diskriminaciju pristiglih tim institucijama, dosadašnjih rezultata njihovog postupanja po pritužbama te njihovih preporuka za poboljšanje Zakona o suzbijanju diskriminacije, statističkih obrazaca Ministarstva pravosuđa te mehanizama suradnje između pravobraniteljskih institucija te suradnje tih institucija s organizacijama civilnog društva.

7.1

Broj i struktura pritužbi građana/ki na diskriminaciju

Ured pučkog pravobranitelja je u 2011. godini zaprimio ukupno 147 pritužbi na diskriminaciju. Vidljivo je iz podataka koje nam je taj Ured dostavio da je od tih pritužbi najveći broj, sveukupno 51, bio na diskriminaciju s osnovama rase ili etničke pripadnosti, boje kože i nacionalnog podrijetla. Nakon toga slijedi 28 pritužbi na diskriminaciju za koje Ured pučkog pravobranitelja vjeruje da nemaju osnove. 11 pritužbi upućenih Uredu pučkog pravobranitelja bilo je s osnovom spola, dok je po 10 pritužbi imalo osnove dobi i vjere. Manje od 10 pritužbi bilo je za diskriminaciju po sljedećim osnovama: zdravstveno stanje (7), političko ili drugo uvjerenje (5), društveni položaj, invaliditet i obrazovanje (svaka po 4), bračni ili obiteljski status, članstvo u sindikatu i imovno stanje (svaka po 3), spolna orijentacija (2), rodni identitet i izražavanje te socijalno podrijetlo (svaka po 1 pritužba).

Što se tiče strukture pritužbi na diskriminaciju zaprimljenih od strane Ureda pučkog pravobranitelja s obzirom na područja diskriminacije, ovdje prednjači područje rada i radnih uvjeta s 51 pritužbom, a slijedi područje pravosuđa i uprave s 34 pritužbe. Isto tako, područje obrazovanja, znanosti i športa je također značajno zastupljeno s 24 pritužbe. Nešto manje zastupljena su sljedeća područja: socijalna sigurnost (11 pritužbi), javno informiranje i mediji (7 pritužbi), stanovanje te pristup dobrima i uslugama te pružanju istih (svaka po 4 pritužbe) te je područje s najmanje pritužbi područje sudjelovanja u kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu s 2 pritužbe. Dodatno, Ured pučkog pravobranitelja je zaprimio 10 pritužbi na diskriminatorno postupanje oćenito. Ovdje je vidljivo da su podaci o pritužbama pristiglim organizacijama civilnog društva i Uredu pučkog pravobranitelja slični, tj. najbrojnije su pritužbe na diskriminaciju u područjima rada i radnih uvjeta te pravosuđa i uprave. To je dakle, još jedan dokaz da su upravo ova područja ta

OSNOVA DISKRIMINACIJE	BROJ PRITUŽBI
Rasa ili etnička pripadnost, boja kože, nacionalno podrijetlo	51
Nema osnove	28
Spol	11
Dob	10
Vjera	10
Zdravstveno stanje	7
Političko ili drugo uvjerenje	5
Društveni položaj	4
Invaliditet	4
Obrazovanje	4
Bračni ili obiteljski status	3
Članstvo u sindikatu	3
Imovno stanje	3
Spolna orijentacija	2
Rodni identitet i izražavanje	1
Socijalno podrijetlo	1
UKUPNO	147

TABLICA 6 PRITUŽBE NA DISKRIMINACIJU KOJE JE ZAPRIMIO URED PUČKOG PRAVOBRANITELJA S OBZIROM NA OSNOVE DISKRIMINACIJE

PODRUČJE DISKRIMINACIJE	BROJ PRITUŽBI
Rad i radni uvjeti	51
Pravosuđe i uprava	34
Obrazovanje, znanost i šport	24
Socijalna sigurnost	11
Diskriminacija općenito	10
Javno informiranje i mediji	7
Stanovanje	4
Pristup dobrima i uslugama te pružanje istih	4
Sudjelovanje u kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu	2
UKUPNO	147

TABLICA 7 PRITUŽBE NA DISKRIMINACIJU KOJE JE ZAPRIMIO URED PUČKOG PRAVOBRANITELJA S OBZIROM NA PODRUČJA DISKRIMINACIJE

kojima u formulaciji i provedbi antidiskriminacijskih politika treba posvetiti posebnu pažnju.

Važno je naglasiti da, kao i s pritužbama koje pristižu organizacijama civilnog društva, samo jedan dio pritužbi građana/ki ima elemente diskriminacije. Tako Ured pučkog pravobranitelja navodi da se nakon ispitivanja činjeničnog stanja svake pojedinačne pritužbe utvrđuje ima li osnova za postupanje po Zakonu o suzbijanju diskriminacije, a takvih je pritužbi onda bilo sveukupno 71.

Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova dostavio nam je podatke prema kojima je tom uredu upućeno 308 pritužbi na diskriminaciju u 2011. godini. Budući da je Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova specijaliziran za nekoliko osnova diskriminacije, struktura pritužbi na diskriminaciju je vidljivo drugačija od one od Ureda pučkog pravobranitelja. Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova stoga je imao pritužbe na diskriminaciju po četiri osnove. Tako je, očekivano, pritužbi na diskriminaciju po osnovi spola zaprimljenih od strane Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova bilo brojčano najviše, tj. 236. Pritužbi na diskriminaciju po osnovi spolne orijentacije je bilo 16, dok je zaprimljena samo jedna pritužba na diskriminaciju s osnovom rodnog identiteta i izražavanja. Jedanaest pritužbi je bilo s osnovom bračnog ili obiteljskog statusa. Prema podacima Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova u 44 pritužbe nije bilo osnova za postupanje, tj. Ured je procijenio da od 308 pritužbi na diskriminaciju sveukupno 264 pritužbe zaista i imaju elemente diskriminacije.

Što se tiče područja društvenog života u kojima se diskriminacija dogodila, kod Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova prednjače pritužbe na diskriminaciju u području socijalne sigurnosti, uključujući i područje socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja te osiguranja za slučaj nezaposlenosti s brojem od čak 124 pritužbe. Nakon toga slijedi područje rada i radnih uvjeta sa 76 pritužbi. Znatno manje pritužbi je bilo u sljedećim područjima: obrazovanje, znanost i šport te pravosuđe i uprava (svako područje po 19 pritužbi); javno informiranje i mediji te pristup dobrima i uslugama (po 8 pritužbi), zdravstvena zaštita (7 pritužbi), članstvo i djelovanje u sindikatima, organizacijama civilnog društva, političkim strankama ili bilo kojim drugim organizacijama (2 pritužbe) te, ponovno, područje kulturno-umjetničkog stvaralaštva s jednom pritužbom na diskriminaciju. Razlika između rezultata pritužbi s obzirom na područja koje smo dobili od OCD i Ureda pučkog pravobranitelja s jedne strane, te Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova s druge, potencijalno nas upućuje na to da su neke skupine ugroženije, odnosno da se diskriminacija po nekim osnovama češće događa u određenim područjima. Tako možemo zaključiti da posebnu pažnju treba posvećivati upravo spolnoj diskriminaciji u

OSNOVA DISKRIMINACIJE	BROJ PRITUŽBI
Spol	236
Spolna orijentacija	16
Bračni ili obiteljski status	11
Rodni identitet i izražavanje	1
Bez osnova za postupanje	44
UKUPNO	308

TABLICA 8 PRITUŽBE NA DISKRIMINACIJU KOJE JE ZAPRIMIO URED PRAVOBRANITELJICE ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA S OBZIROM NA OSNOVE DISKRIMINACIJE

PODRUČJA DISKRIMINACIJE	BROJ PRITUŽBI
Socijalna sigurnosti, uključujući i područje socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja te osiguranja za slučaj nezaposlenosti	124
Rad i radni uvjeti; mogućnost obavljanja samostalne ili nesamostalne djelatnosti, uključujući kriterije za odabir i uvjete pri zapošljavanju te napredovanju; pristup svim vrstama profesionalnog usmjerenja, stručnog osposobljavanja i usavršavanja te prekvalifikacije	76
Obrazovanje, znanost i šport	19
Pravosuđe i uprava	19
Pristup dobrima i uslugama	8
Javno informiranje i mediji	8
Zdravstvena zaštita	7
Članstvo i djelovanje u sindikatima, organizacijama civilnog društva, političkim strankama ili bilo kojim drugim organizacijama	2
Kulturno i umjetničko stvaralaštvo	1
Bez osnova za postupanje	44
UKUPNO	308

TABLICA 9 PRITUŽBE NA DISKRIMINACIJU KOJE JE ZAPRIMIO URED PRAVOBRANITELJICE ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA S OBZIROM NA PODRUČJA DISKRIMINACIJE

području socijalne skrbi, jer je ta vrsta diskriminacije najzastupljenija upravo u tom području.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom dostavio nam je podatke prema kojima su građani/ke podnijeli tom uredu 25 pritužbi u kojima se poziva na diskriminaciju. Kao i u slučaju Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, budući da je Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom specijaliziran za zaštitu osoba s invaliditetom, u pritužbama upućenima tom Uredu bile su samo dvije osnove: osnova invaliditeta (24 pritužbe) i osnova zdravstvenog stanja (1 pritužba). Među područjima u kojima se diskriminacija dogodila najčešće su pritužbe bile za područja socijalne sigurnosti, uključujući i područje socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja te osiguranja za slučaj nezaposlenosti te područje pravosuđa i uprave, od kojih je svako područje bilo zastupljeno s po šest pritužbi u ukupnom broju. Pritužbi na diskriminaciju u području rada i radnih uvjeta bilo je četiri, dok je područje obrazovanja, znanosti i športa bilo zastupljeno s 3 pritužbe a područje pristupa dobrima i uslugama s 2 pritužbe. U 2011. godini Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom upućena je jedna pritužba na diskriminaciju u području zdravstvene zaštite. Pritužbi na diskriminaciju općenito bilo je sveukupno 3.

Međutim, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je ocijenio da nemaju sve ove pritužbe zaista i elemente diskriminacije, te su ocijenili da ima samo 4 pritužbe po kojima Ured procjenjuje da treba postupati.

Ured pravobraniteljice za djecu zaprimio je u 2011. godini 21 predmet u kojima se građani/ke pozivaju na diskriminaciju ili u kojima koriste riječ “diskriminacija”. Ured pravobraniteljice za djecu procijenio je da 7 od tih slučajeva imaju elemente diskriminacije, pa je u njima postupao po Zakonu o suzbijanju diskriminacije. Od tih sedam predmeta, u tri se radi o pritužbama na diskriminaciju po osnovi vjere, zdravstveno stanje je osnova diskriminacije u dvije pritužbe, a nacionalno podrijetlo je prisutno kao osnova diskriminacije u jednom slučaju. Što se tiče područja diskriminacije, u šest pritužbi radilo se o diskriminaciji u obrazovanju, dok je jedna pritužba bila na diskriminatorno postupanje općenito. Vidljivo je iz ovih podataka da su djeca, koja su ciljana skupina rada ove pravobraniteljske institucije, najviše diskriminirana u obrazovanju, što i ne čudi, budući da je to područje društvenog života u kojem djeca i najviše sudjeluju.

OSNOVA DISKRIMINACIJE	BROJ PRITUŽBI
Invaliditet	24
Zdravstveno stanje	1
UKUPNO	25

TABLICA 10 PRITUŽBE NA DISKRIMINACIJU KOJE JE ZAPRIMIO URED PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM S OBZIROM NA OSNOVE DISKRIMINACIJE

PODRUČJA DISKRIMINACIJE	BROJ PRITUŽBI
Rad i radni uvjeti	4
Pravosuđe i uprava	6
Obrazovanje, znanost i šport	3
Socijalna sigurnost, socijalna skrb, mirovinsko i zdravstveno osiguranje	6
Zdravstvena zaštita	1
Pristup dobrima i uslugama	2
Diskriminacija općenito	3
UKUPNO	25

TABLICA 11 PRITUŽBE NA DISKRIMINACIJU KOJE JE ZAPRIMIO URED PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM S OBZIROM NA PODRUČJA DISKRIMINACIJE

OSNOVA DISKRIMINACIJE	BROJ PRITUŽBI
Vjera	3
Nacionalno podrijetlo	1
Zdravstveno stanje	2
UKUPNO	6

TABLICA 12 PREDMETI U KOJIMA JE URED PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU POSTUPAO PO ZSD S OBZIROM NA OSNOVE DISKRIMINACIJE

PODRUČJA DISKRIMINACIJE	BROJ PRITUŽBI
Obrazovanje	6
Diskriminatorno postupanje općenito	1
UKUPNO	7

TABLICA 13 PREDMETI U KOJIMA JE URED PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU POSTUPAO PO ZSD S OBZIROM NA PODRUČJA DISKRIMINACIJE

Dosadašnji rezultati postupanja pravobraniteljskih institucija po pritužbama

Pravobraniteljske institucije su se očitovale na naš upit o tome kako vide rezultate dosadašnjeg postupanja svojih ureda po pritužbama, tj. o tome je li došlo do mijenjanja diskriminativnih postupanja ili praksi. **Ured pučkog pravobranitelja** naglasio je nekoliko aspekata za koje smatra da su važni. Prvo, taj je ured naglasio kako je od stupanja na snagu Zakona o suzbijanju diskriminacije došlo do mijenjanja poimanja diskriminacije u društvu nakon što su provedene javne kampanje, edukacije za profesionalnu i širu javnost te podnesena izvješća o diskriminaciji. S tim u vezi je zasigurno i porast sudskih postupaka po ZSD-u, koji dokazuje osvještenost pojedinaca o diskriminaciji. Ured pučkog pravobranitelja također navodi kako je broj pritužbi tom Uredu na diskriminaciju ujednačen u prve tri godine provedbe Zakona, s tim da je najviše pritužbi bilo u prvoj godini provedbe ZSD, budući da je tada i provedena kampanja od strane tog Ureda. Ured pučkog pravobranitelja također navodi primjere svog postupanja po pritužbama koja su imala uspješan ishod, a to su, na primjer, izmjena podzakonskog akta koji je bio diskriminativan po osnovi zdravstvenog stanja te ispuštanje postavljenih dobnih kriterija u nekoliko natječajna za posao u kojima takvi kriteriji nisu bili opravdani. Isto tako, Ured ističe kako je Ministarstvo unutarnjih poslova ostvarilo napredak koji se tiče prepoznavanja uznemiravanja po svim osnovama u ZSD-u te češćeg pokretanja prekršajnog postupka zbog uznemiravanja.

Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova navodi kako je najveći broj slučajeva diskriminacije s osnovom spola, no pritužbi na diskriminaciju po osnovi seksualne orijentacije ima "značajno ispod očekivanog", iako je u blagom porastu od početka provedbe Zakona o suzbijanju diskriminacije. Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova smatra kako to pokazuje da osobe diskriminirane po toj osnovi još nisku sklone korištenju dostupnih pravnih instrumenata zaštite ili nisu upoznate s mogućnošću obraćanja ovom Uredu. Isto tako, navodi Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, i dalje se vrlo mali broj osoba pritužuje na neizravnu diskriminaciju u odnosu na izravnu diskriminaciju (samo 6.4 % slučajeva u 2011. godini su bili slučajevi neizravne diskriminacije) što upućuje na to da građani/ke ne razumiju u potpunosti jamstvo slobode od neizravne diskriminacije. Također, Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova navodi kako se građani/ke više pritužuju na postupanje državnih tijela i tijela jedinica lokalne i regionalne samouprave i drugih pravnih osoba za koja su ta tijela nadležna (70.7 %) nego na privatne i fizičke osobe (29.3 %). Taj podatak pokazuje kako još

mного posla treba napraviti u uklanjanju diskriminacije od strane državnih tijela.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom opisao je način na koji je pristupao po pritužbama te kakve su ishode takva postupanja imala. Tako navodi da su u 2011. godini imali četiri slučaja u kojima je i nakon očitovanja, izvješća, dokumenata i podataka dostavljenih od strane prituženika bilo i dalje sumnje na diskriminaciju. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom stoga nam je naveo rezultate postupanja u tri od ta četiri slučaja, dok je jedan još u fazi ispitnog postupka. U prvom je slučaju, smatra Ured, učinak bio pozitivan budući da ga pritužitelj više nije kontaktirao u smislu da se diskriminacija nastavila. U drugom je slučaju pokrenut neformalni postupak mirenja. S obzirom na treću pritužbu, prituženik je promijenio svoje ponašanje u vidu propuštanja razumne prilagodbe, no, kako bi se pravni standard *razumne prilagodbe* u potpunosti ostvario, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je još jednom poslao preporuku prituženiku.

Ured pravobraniteljice za djecu nije se očitovao po ovom pitanju, s objašnjenjem da je postupanje Ureda po nekim pritužbama iz 2011. godine još u tijeku, a kod nekih još treba provesti praćenje tijela i osoba kojima su preporuke upućene.

7.3

Preporuke Ureda pučkog pravobranitelja, Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i Ureda pravobraniteljice za djecu

PREPORUKE VEZANE ZA IZMJENE I DOPUNE ZAKONA O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE I DRUGIH PODZAKONSKIH AKATA KAKO BI SE POSPJEŠILA PROVEDBA U PRAKSI

Ured pučkog pravobranitelja i Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom naveli su da imaju preporuke za izmjene i dopune Zakona o suzbijanju diskriminacije, te Ured pučkog pravobranitelja ima plan da kroz rad u Radnoj skupini za izradu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o suzbijanju diskriminacije uputi svoje inicijative, stavove i mišljenja vezano za te izmjene, dok će Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom svoja saznanja o potrebi izmjene nekih odredbi ZSD-a uobličiti u preporuke kada se pristupi izradi prijedloga izmjena i dopuna Zakona. **Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova** u našem se upitniku nije izjasnio o izmjenama i dopunama Zakona o suzbijanju diskriminacije, ali je naveo zakone i

podzakonske akte o kojima se očitovao u 2011. godini:

- inicijativu za izmjenu i dopunu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (NN 121/10);
- preporuku za tumačenje Zakona o posebnim porezima na osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove (NN 136/02, 44/03, 95/04, 94/09, 21/10);
- zahtjev za izmjenu čl. 4 Pravilnika o radnoj knjižici (NN 14/96);
- istovremeno započeta je izrada prijedloga za izmjenu čl. 129. st. 1. Poslovnika Hrvatskoga sabora.

Ured pravobraniteljice za djecu se nije izjasnio po ovom pitanju.

PREPORUKE VEZANE ZA IZMJENE I DOPUNE STATISTIČKIH OBRAZACA MINISTARSTVA PRAVOSUĐA ZA PRAĆENJE RADA SUDOVA U OVOM PODRUČJU S CILJEM KVALITETNIJEG PRAĆENJA POLITIKE SUZBIJANJA DISKRIMINACIJE

Na ovo pitanje nisu se očitovali **Ured pravobraniteljice za djecu** i **Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom**. **Ured pučkog pravobranitelja** je konstatirao da je sustav za praćenje statističkih obrazaca Ministarstva pravosuđa u postupku razvoja i dorade te da je taj Ured u suradnji s Ministarstvom dogovorio novi sadržaj obrazaca po kojim bi se podaci vodili od početka 2012. godine. **Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova** je naveo kako bi se sudovi trebali obvezati da vode interne statistike o diskriminacijskim predmetima bez obzira da li je tužbeni zahtjev postavljen temeljem izričite tvrdnje o diskriminaciji ili je tvrdnja implicitna u predmetu koji nije direktno vezan za Zakon o suzbijanju diskriminacije. Naime, kako navodi Ured pravobraniteljice, većina sudskih predmeta u kojima se odlučuje o diskriminaciji u svom tužbenom zahtjevu ne navodi antidiskriminacijski zahtjev ili osnovu diskriminacije. Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova također navodi kako bi sudovi takve statistike trebali biti obvezni dostavljati svim pravobraniteljskim institucijama i Ministarstvu pravosuđa svaka tri mjeseca.

PREPORUKE ZA POBOLJŠANJE KOORDINACIJE I SURADNJE S DRUGIM PRAVOBRANITELJSKIM INSTITUCIJAMA, ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA I SOCIJALNIM PARTNERIMA

Pravobraniteljski uredi su na razne načine surađivali međusobno i s organizacijama civilnog društva te socijalnim partnerima po pitanju suzbijanja diskriminacije. Tako, na primjer, **Ured pučkog pravobranitelja** navodi da je suradnja među pravobraniteljskim institucijama ustaljena, a da će daljnji koraci ovisiti o

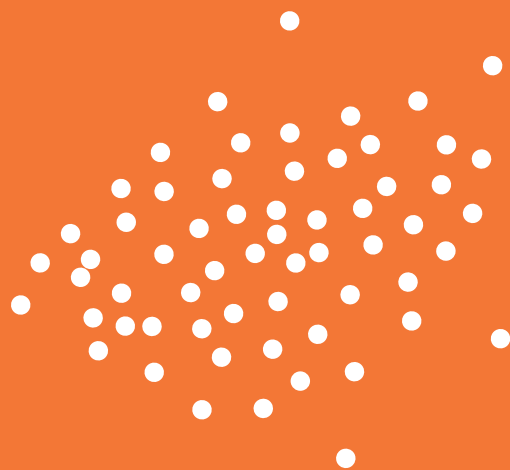
budućem uređenju statusa ovih institucija. **Ured pravobraniteljice za djecu** navodi kako su prosljeđivali slučajeve drugim pravobraniteljskim institucijama kada ti slučajevi nisu bili u njihovoj nadležnosti, a i njima su prosljeđivane pritužbe koje su se odnosile na diskriminaciju djece. Što se tiče suradnje s organizacijama civilnog društva, ona se uglavnom odnosila na sudjelovanje na skupovima, edukacijama, konferencijama, okruglim stolovima i drugim događajima koje su te organizacije organizirale, te organiziranje sastanaka s predstavnicima organizacija civilnog društva. **Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova** također navodi da surađuje s organizacijama civilnog društva i sindikatima te ženskim grupama unutar sindikalnih organizacija, no da bi broj pritužbi koje prima putem njih mogao biti veći.

Kako bi se suradnja među pravobraniteljskim institucijama poboljšala, pravobraniteljske se institucije slažu kako je potrebno održavanje češćih sastanaka predstavnika/ca pravobraniteljskih institucija s raznim ciljevima. Ti sastanci, prema njihovom mišljenju trebaju služiti, na primjer, razmjeni informacija, dogovoru oko vođenja evidencija, prikazivanju statističkih podataka, zajedničkom djelovanju u provedbi promotivnih aktivnosti itd. **Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova** navodi da bi se trebalo oformiti zajedničku internu bazu podataka, te organizirati zajedničku konferenciju jednom godišnje. Taj ured također smatra kako bi trebalo raditi na zajedničkoj strategiji miješanja u sudske postupke i pokretanja udružnih tužbi, a s njim se slaže i **Ured pučkog pravobranitelja**.

—8.

*Podaci dobiveni
iz evidencije
i statističkih
podataka o sudskim
predmetima
vezanim za
diskriminaciju
Ministarstva
pravosuđa*

AUTORICA — Lucija Kuharić

Temeljem članka 14. Zakona o suzbijanju diskriminacije, sva pravosudna tijela dužna su voditi evidencije o sudskim predmetima vezanim za diskriminaciju i osnovama diskriminacije po kojima se ti postupci vode te ih dostavljati ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa. Ministarstvo pravosuđa prikuplja podatke od 2009. godine kada je ZSD stupio na snagu. Obrasci za praćenje su 2010. godine promjenjeni tako da imamo u vidu podatke po svim osnovama diskriminacije što prije nije bio slučaj. Sada postoji 20 osnova po kojima se prati diskriminacija jer su pojedine osnove iz ZSD-a razdvojene: etnička pripadnost je odvojena od osnove rasa ili boja kože, zatim se odvojeno prati nacionalno i socijalno podrijetlo, te se, s obzirom na neke druge (i naše) interpretacije greškom razdvojila osnova rodni identitet i izražavanje. Tako

imamo novu osnovu po kojoj se prati diskriminacija: *izražavanje (po svim osnovama diskriminacije)* koja zapravo ne postoji jer je umjetno stvorena razdvajanjem jedinstvene osnove. Time se onemogućuje pratiti stvarno stanje broja slučajeva prema konkretnoj osnovi.

Praćenje predmeta se obavlja prema vrsti predmeta a time i suda pred kojima se postupci odvijaju, dakle postoje obrasci za građanske, kaznene i prekršajne predmete. Zakonom o suzbijanju diskriminacije predviđena je građanskopravna i prekršajna odgovornost, a kaznena odgovornost i sankcije se nalaze u Kaznenom zakonu koji je potrebno čitati zajedno sa ZSD-om.

osnove diskriminacije

IZ ČL. 1. ZAKONA O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE

osnove diskriminacije	građanski predmeti															
	NERIJEŠENO IZ PRETHODNOG RAZDOBLJA	PRIMLJENO U IZVIJEŠTAJNOM RAZDOBLJU	VRSTA TUŽBE					PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			UKUPNO PRAVOMOĆNO RIJEŠENO	BROJ DISKRIMINIRANIH ŽENA	BROJ DISKRIMINIRANIH MUŠKARACA	TRAJANJE POSTUPKA		OSTALO NERIJEŠENO NA KRAJU IZVIJEŠTAJNOG RAZDOBLJA
			UTVRĐENJE DISKRIMINACIJE (ČL.17. ST.1. TOČ.1. ZAKONA O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE)	ZABRANA ILI OTKLANJANJE DISKRIMINACIJE (ČL.17. ST.1. TOČ.2. ZAKONA O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE)	NAKNADA ŠTETE (ČL.17. ST.1. TOČ.3. ZAKONA O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE)	OSTALO	USVOJEN TUŽBENI ZAHTEJEV	ODBIJEN TUŽBENI ZAHTEJEV	NA DRUGI NAČIN	DO 12 MJESECI				PREKO 12 MJESECI		
Rasa ili boja kože	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Etnička pripadnost		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Spol	4	1	1	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	1	4	
Spolna orijentacija	8	3	3	0	0	0	1	2	1	4	0	0	1	3	7	
Jezik		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Vjera	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
Političko ili drugo uvjerenje		1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
Nacionalno podrijetlo	4	7	3	1	2	1	0	1	2	3	0	2	2	1	8	
Socijalno podrijetlo		1	0	0	0	1	1	0	0	1	0	1	1	0	0	
Imovno stanje	1	1	1	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1	0	1	
Članstvo u sindikatu		6	2	1	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	6	
Društveni položaj	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	
Bračni ili obiteljski status	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
Dob	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
Obrazovanje	4	1	1	0	0	0	0	1	1	2	1	1	2	0	3	
Zdravstveno stanje	2	1	0	0	0	1	1	0	0	1	0	1	1	0	2	
Invaliditet	3	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	
Genetsko nasljeđe		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Rodni identitet		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Izražavanje (po svim osnovama diskriminacije)	5	5	3	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	
ukupno	36	29	14	3	8	4	3	4	6	13	2	6	8	5	52	

TABLICA 14 GRAĐANSKI PREMETI VEZANI ZA DISKRIMINACIJU NA HRVATSKIM SUDOVIMA U 2011. GODINI

Građanski predmeti

Prema podacima općinskih i županijskih sudova za 2011. godinu ostalo je ukupno 36 neriješenih građanskih predmeta iz prethodnog razdoblja (razdoblje prije 1. siječnja 2011. godine), prema osnovi diskriminacije postupalo se temeljem diskriminacijske osnove: spolna orijentacija (8), izražavanje prema svim osnovama diskriminacije (5), spol, nacionalno podrijetlo, obrazovanje (po 4 predmeta po osnovi), invaliditet (3), zdravstveno stanje (2), rasa ili boja kože, vjera, političko ili drugo uvjerenje, imovno stanje, društveni položaj, bračni ili obiteljski status, dob (po 1 predmet po osnovi).

Novih zaprimljenih slučajeva u izvještajnom razdoblju je 29, a neriješeno je ostalo 52 predmeta, što bi značilo da je u 2011. godini pravomoćno riješeno 13 građanskih predmeta vezanih uz diskriminaciju tako da je u 3 slučaja usvojen tužbeni zahtjev, u 4 slučaja odbijen tužbeni zahtjev a na drugi način riješeno 6 slučajeva. Tužbeni zahtjev je usvojen na temelju 3 diskriminacijske osnove: spolna orijentacija, socijalno podrijetlo i zdravstveno stanje. Ukupno je u izvještajnom razdoblju o građanskim predmetima pred sudovima utvrđeno da su diskriminirane 2 žene i 6 muškaraca. Osam postupaka je trajalo do 12 mjeseci a njih 5 više od 12 mjeseci.

U 2011. godini primljeni predmeti se prema diskriminacijskim osnovama mogu razvrstati: 7 prema naci-

osnove diskriminacije

IZ ČL. 1. ZAKONA O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE

osnove diskriminacije	NERIJEŠENO IZ PRETHODNOG RAZDOBLJA	PRIMLJENO U IZVJEŠTAJNOM RAZDOBLJU	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			UKUPNO PRAVOMOĆNO RIJEŠENO	BROJ DISKRIMINIRANIH ŽENA	BROJ DISKRIMINIRANIH MUŠKARACA	BROJ OSUBENIH OSOBA	TRAJANJE POSTUPKA		OSTALO NERIJEŠENO NA KRAJU IZVJEŠTAJNOG RAZDOBLJA
			OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBABAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN					DO 12 MJESECI	PREKO 12 MJESECI	
Rasa ili boja kože		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Etnička pripadnost	6	8	8	0	0	8	3	5	8	8	0	6
Spol		16	4	3	0	7	3	0	3	7	0	9
Spolna orijentacija	1	9	4	2	0	6	4	0	4	6	0	4
Jezik		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vjera		1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0
Političko ili drugo uvjerenje		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nacionalno podrijetlo	1	10	4	0	0	4	1	2	4	4	0	7
Socijalno podrijetlo		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Imovno stanje	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Članstvo u sindikatu		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Društveni položaj		2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Bračni ili obiteljski status		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dob		1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Obrazovanje		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zdravstveno stanje		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Invaliditet		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Genetsko nasljeđe		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rodni identitet		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Izražavanje (po svim osnovama diskriminacije)		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ukupno	11	47	20	6	0	26	11	7	19	26	0	32

TABLICA 15 PREKRŠAJNI PREDMETI VEZANI ZA DISKRIMINACIJU NA HRVATSKIM SUDOVIMA U 2011. GODINI

onalnom podrijetlu, 6 prema članstvu u sindikatu, 5 prema izražavanju (prema svim osnovama), 3 prema spolnoj orijentaciji i po 1 predmet prema spolu, političkom ili drugom uvjerenju, socijalnom podrijetlu, imovnom stanju, društvenom položaju, obrazovanju, zdravstvenom stanju i invaliditetu.

Prema ovim pokazateljima najvidljivija promjena prema osnovama jest povećanje predmeta prema članstvu u sindikatu (6) za razliku od neriješenih predmeta iz prijašnjeg razdoblja gdje nema niti jednog predmeta povodom te osnove. Nacionalno podrijetlo je vodeća osnova (7), a čak 5 primljenih predmeta se odnose na upitnu kategoriju: izražavanje (prema svim osnovama) koja nam ne daje odgovor o kojoj osnovi je riječ.

8.2

Prekršajni predmeti

Prema statistici s prekršajnih sudova iz prethodnog razdoblja je ostalo 11 neriješenih predmeta koji se odnose na etničku pripadnost (6), imovno stanje (3), spolnu orijentaciju (1) i nacionalno podrijetlo (1). U izvještavanom razdoblju je primljeno ukupno 47 predmeta što naspram građanskih predmeta (29) predstavlja znatno veći broj zaprimljenih prekršajnih predmeta. Od primljenih predmeta u izvještavanom razdoblju 16 ih se odnosi na osnovu spola, 10 na osnovu nacionalnog podrijetla, 9 na spolnu orijentaciju, 8 na etničku pripadnost, 2 na društveni položaj te po jedan predmet na vjeru i dob. Ukupno je pra-

osnove diskriminacije

IZ ČL. 1. ZAKONA O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE

	NERIJEŠENO IZ PRETHODNOG RAZDOBLJA	PRIMLJENO U IZVJEŠTAJNOM RAZDOBLJU	PRAVOMOĆNO RIJEŠENO			UKUPNO PRAVOMOĆNO RIJEŠENO	BROJ DISKRIMINIRANIH ŽENA	BROJ DISKRIMINIRANIH MUŠKARACA	BROJ OSUĐENIH OSOBA	TRAJANJE POSTUPKA		OSTALO NERIJEŠENO NA KRAJU IZVJEŠTAJNOG RAZDOBLJA
			OSUĐUJUĆA PRESUDA	OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA	NA DRUGI NAČIN					DO 12 MJESECI	PREKO 12 MJESECI	
Rasa ili boja kože	4	0	1	0	0	1	0	1	2	1	0	3
Etnička pripadnost	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Spol		1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Spolna orijentacija	2	2	3	0	0	3	0	2	4	3	0	1
Jezik		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vjera		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Političko ili drugo uvjerenje		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nacionalno podrijetlo	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Socijalno podrijetlo		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Imovno stanje	1	0	1	0	0	1	0	0	1	0	1	0
Članstvo u sindikatu		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Društveni položaj		1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Bračni ili obiteljski status	1	1	1	0	0	1	0	0	1	1	0	1
Dob		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Obrazovanje		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zdravstveno stanje		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Invaliditet		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Genetsko nasljeđe		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rodni identitet		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Izražavanje (po svim osnovama diskriminacije)		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ukupno	12	5	6	0	0	6	1	3	8	5	1	11

TABLE 16 KAZNENI PREDMETI VEZANI ZA DISKRIMINACIJU NA HRVATSKIM SUDOVIMA U 2011. GODINI

vomoćno riješeno 26 predmeta, od toga osuđujućom presudom 20, oslobađajućom presudom 6, a svi riješeni predmeti su trajali do 12 mjeseci. Na sudovima je utvrđeno da je diskriminirano 11 žena i 7 muškaraca, a broj osuđenih osoba je 19. Ostalo je neriješeno 32 prekršajna predmeta.

8.3

Kazneni predmeti

Na temelju prikupljenih podataka u kaznenim predmetima je ostalo neriješeno 12 predmeta iz prethodnog razdoblja koji se odnose na diskriminaciju s osnovom rase ili boje kože (4), etničke pripadnosti (3), spolne orijentacije (2) te po jedan predmet za nacionalno podrijetlo, socijalno podrijetlo i bračni ili obiteljski status. U 2011. godini je ukupno primljeno samo 5 predmeta: 2 se odnose na spolnu orijentaciju, a po jedan na spol, društveni položaj i bračni ili obiteljski status. Pravomoćno je u izvještavanom razdoblju riješeno 6 predmeta na temelju osuđujućih presuda i to 3 po osnovi spolne orijentacije i po jedna presuda na temelju rase ili boje kože, imovnom stanju i bračnom ili obiteljskom statusu. U kaznenim predmetima pred sudovima je utvrđeno da su ukupno diskriminirana 3 muškarca i jedna žena, a osuđeno je 8 osoba. U 5 predmeta je postupak trajao do 12 mjeseci, a u jednom preko 12 mjeseci. Ostalo je neriješeno 11 kaznenih predmeta.

—9.

*Preporuke za
poboljšanje
politika
suzbijanja
diskriminacije
u Republici
Hrvatskoj*

AUTORICA — Sara Lalić

Prema rezultatima koje smo ovim istraživanjem dobili, sastavili smo preporuke koje su usmjerene na poboljšanje politika suzbijanja diskriminacije u Hrvatskoj. S obzirom na rezultate ovog istraživanja, uspjeli smo identificirati četiri skupine preporuka: (1) preporuke koje se odnose na politike suzbijanja diskriminacije općenito, (2) preporuke koje su vezane uz rad OCD u području suzbijanja diskriminacije, (3) preporuke koje su vezane za rad pravobraniteljskih institucija u području suzbijanja diskriminacije i (4) preporuke vezane za praćenje sudskih postupaka na hrvatskim sudovima vezanih za diskriminaciju. Uz to, osvrćući se na preporuke sadržane u istraživanju za 2009. godinu objavljenom u publikaciji *Kako suzbijati diskriminaciju? Izvještaj o praćenju provedbe Zakona o suzbijanju diskriminacije u Hrvatskoj za 2009. godinu i praksa Europskog suda za ljudska prava*, u ovim su završnim preporukama sadržane i preporuke iz tog izvještaja za koje smatramo da se nisu u potpunosti ostvarile.

9.1

Opće preporuke za politiku suzbijanja diskriminacije u Hrvatskoj

- Nastaviti provoditi edukaciju i osvještavanje građana/ki o diskriminaciji i Zakonu o suzbijanju diskriminacije te mehanizmima koje ZSD nudi
- Osnaživati društvene skupine posebno osjetljive na diskriminaciju da prepoznaju i prijavljuju diskriminaciju. Prema rezultatima ovog istraživanja, ovo se posebno odnosi na rasne i nacionalne manjine, LGBT osobe, osobe s invaliditetom, žene itd.
- Raditi na podizanju svijesti građana/ki o neizravnoj diskriminaciji, budući da se vrlo malo pritužbi odnosi na taj oblik diskriminacije, te educirati ih o mehanizmima zaštite od neizravne diskriminacije
- Budući da se, prema rezultatima ovog istraživanja, diskriminacija primarno događa u području rada i radnih uvjeta, posebnu pažnju treba posvetiti upravo ovom području te radu na edukaciji i osvještavanju poslodavaca o diskriminaciji i njihovim pravnim obvezama vezanim uz zabranu diskriminacije proisteklih iz Zakona o suzbijanju diskriminacije kao i drugih zakona Republike Hrvatske
- Također, potrebno je posebnu pažnju posvetiti i diskriminaciji u području pravosuđa i uprave, budući da su slučajevi diskriminacije u tom području također posebno brojni
- Potrebno je raditi na boljoj koordiniranosti tijela koja su nadležna za provođenje stambenog zbrinjavanja građana/ki
- Raditi na tome da se institut mirenja, gdje je to moguće i uz pristanak obje strane u postupku, koristi češće u slučajevima diskriminacije
- Zakon o državnim maticama treba izmijeniti na način da se zaštite transrodne osobe od mogućnosti da njihovi osobni podaci budu javno dostupni

- Nastaviti raditi na osnaživanju i povećanju kapaciteta policijskih službenika i ostalih tijela zaduženih za prevenciju i sankcioniranje govora mržnje, zločina iz mržnje i diskriminacije za prepoznavanje govora mržnje, zločina iz mržnje i diskriminacije
- Promijeniti dio izbornog zakonodavstva koji priječi osobama lišenih poslovne sposobnosti sudjelovanje na izborima
- Uvesti zakonske obveze za jedinice lokalne i regionalne samouprave da provode politike iz Nacionalne strategije za zaštitu od nasilja u obitelji
- Kod slučajeva diskriminacije koristiti statistike kao vrlo pouzdan pokazatelj i orijentir u prosuđivanju diskriminacije
- Za tražitelje azila ili same azilante potrebno je donijeti jasnu i provedivu integracijsku politiku koja će omogućiti bezbolnu i brzu integraciju pojedinaca u društvo
- Pokrenuti programe za psihološko i materijalno osnaživanje žrtava diskriminacije
- Izmjenama Zakona o suzbijanju diskriminacije postrožiti sankcije prema neprimjerenom postupanju institucija nadležnih za provedbu svih zakona i zaštitu prava i interesa građana
- Pokrenuti izmjene Zakona o pravu na besplatnu pravnu pomoć, kako bi taj zakon bio u praksi primjenjiv i dostupan siromašnim građanima. Radi ostvarivanja prava na besplatnu pravnu pomoć kod utvrđivanja imovinskog cenzusa prilagoditi Zakon stvarnim, a ne formalnim situacijama
- Ministarstvo pravosuđa treba prevoditi presude Europskog suda za ljudska prava i posebno, Europskog suda pravde u slučajevima koji se tiču kršenja prava na jednako postupanje
- Sudovi trebaju koristiti presude Europskog suda za ljudska prava i Europskog suda pravde u slučajevima koji se tiču kršenja prava na jednako postupanje pri interpretaciji Zakona o suzbijanju diskriminacije

9.2

Preporuke vezane za organizacije civilnog društva

- Podizati financijske i stručne kapacitete organizacija civilnog društva za pružanje besplatne pravne pomoći i savjetovanja građanima/kama u slučajevima diskriminacije
- Izmijeniti Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći na način da se olakšaju uvjeti pod kojima organizacije civilnog društva mogu pružati besplatnu pravnu pomoć
- Provoditi edukaciju zaposlenih u organizacijama civilnog društva te poticati organizacije civilnog društva da koriste pravne mehanizme udružne tužbe te umještača na strani tužitelja u predmetima po Zakonu o suzbijanju diskriminacije
- Poticati organizacije civilnog društva da pažljivo vode evidenciju i statistiku o pritužbama na diskriminaciju koje su zaprimile
- Usustaviti jedinstven model praćenja pritužbi na

diskriminaciju i metodologiju praćenja slučajeva diskriminacije koji bi bio zajednički većem broju organizacija civilnog društva i usklađen sa sustavom praćenja koji vode pravobraniteljske institucije

9.3

Preporuke vezane za pravobraniteljske institucije

- Potrebno je stvoriti internu bazu podataka o pritužbama na diskriminaciju koju bi koristile sve četiri pravobraniteljske institucije
- Organizirati češće sastanke na kojima bi sudjelovali predstavnici/e svih pravobraniteljskih institucija a koji bi koristili za dijeljenje informacija o slučajevima diskriminacije zaprimljenih od strane pravobraniteljstava te dogovoru oko zajedničkih projekata, kampanja, konferencija itd.
- Stvoriti zajedničku strategiju pravobraniteljskih institucija vezanu za sudjelovanje u sudskim postupcima u svojstvu umješaka te pokretanju udružnih tužbi
- Intenzivirati suradnju s organizacijama civilnog društva na način da se održavaju redovni sastanci na kojima bi sudjelovali predstavnice/ci pravobraniteljskih institucija i organizacija civilnog društva koje rade na politikama suzbijanja diskriminacije
- Zagovarati za veće uvažavanje i poštivanje mišljenja Pučkog pravobranitelja i ostalih pravobraniteljskih institucija od strane državnih tijela

9.4

Preporuke vezane za praćenje sudskih predmeta na hrvatskim sudovima vezanih za diskriminaciju

- Ministarstvo pravosuđa treba javno objavljivati evidenciju i statističke podatke o slučajevima diskriminacije na svojim internetskim stranicama
- Ministarstvo pravosuđa treba učiniti dostupnima pravomoćne presude u sudskim postupcima vezanim za diskriminaciju kako bi se lakše pratila sudska praksa u ovom području
- Sudovi trebaju voditi statistiku i o slučajevima koji se ne vode po Zakonu o suzbijanju diskriminacije, ali je diskriminacija prethodno pitanje

A series of horizontal dashed lines for writing.

A series of horizontal dashed lines for writing notes.